

צוף התורה

פנינים נבחרים * מעשים ועובדות * שאלות הלכתיות אקטואליות

מתוך שיעוריו דרשותיו ושיחותיו של המגיד רבי אליעזר יוסקובסקי שליט"א
ערוך ומסודר על סדר הדף היומי

דף ב ע"א

שבת, אלא יודע הוא יש להם על מי לסמוך.

ומצד אחר יש לדון כאן, שהרי כל אחד שיושב ברכב מכביד במשקלו על פעולת המנוע, ועל ידו מתרבה חילול השבת. וכאן יש לדון האם בצורה כזו שהאדם לא עושה מאומה אלא רק יושב על מקומו, יש בזה משום צורת מלאכה. ועוד יש לדון, שהלא מלאכת מעביר היתה נעשית גם בלעדיו, והוא אינו גורם אלא לריבוי בשיעורים, אשר נחלקו כבר בראשונים האם הוא איסור דאורייתא או דרבנן.

המתנה המפתיעה של ר' ראובן לטכני

ב. ולמה אמרו חכמים עד חצות. מצות קריאת שמע היא אחת המצוות היקרות ביותר שניתנו לנו, אך לדאבונו יש שנוטים לזלזל בקיומה על כל פרטיה ודקדוקיה עם זמנה הקצוב, שחרית וערבית.

וכאן מתעוררת שאלה לעיתים קרובות, כאשר נמצאים בסמיכות לאדם שנים את שנתו בשעות הערב, והסבירות נותנת כי ימשיך את שנתו זו עד אור הבוקר, ויפסיד קריאת שמע. נשאלת לה השאלה - האם מחוייבים הסובבים אותו להעירו, או שמא ישן הרי הוא כאנוס, ואפשר להניח לו.

ושמעתי מהגאון רבי נתן רוטשילד שליט"א שאמר, כי אם הלך לישון בהיתר אין חיוב להעירו, אלא אם כן ברור בתכלית כי זה הוא רצונו שיעירוהו לקריאת שמע.

והעירו שהלא להדיא פסק השולחן ערוך (סימן ס"ג סעיף ה') "אם היה ישן מצערים אותו ומעירים אותו עד שיקרא פסוק ראשון והוא ער ממש". אלא שידוע כי מרן הגרש"ז אורבך זצ"ל חידש שכל זה לא מיירי אלא במתנמנם, אבל ישן ממש פטור מכל המצוות ואין מחוייבים להעירו.

ועל פי זה פסק כי מי שיש לו סוכה קטנה, ואין בה מקום לישון יותר מאדם אחד, שיכול האחד לישון בה, ויבוא השני ויוציאו ממנה וישן הוא במקומו.

נשארו בידם והטילוהו לרכב בזמן שהוא שבת לפי שיטתו

א. משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. זמן זה הוא זמן צאת הכוכבים, וכידוע ישנן כמה שיטות כיצד לחשב את זמן צאת הכוכבים, כאשר שיטת רבינו תם היא שהוא שבעים ושתים דקות לאחר השקיעה, ויש בתפוצות ישראל קהילות רבות אשר מנהגן לשמור על זמן זה, ולכה"פ במלאכות דאורייתא בשבת.

ובענין זה, הובאה שאלה מעניינת בפני הרבנים שליט"א.

היה זה באחד ממחנות הנופש המפורסמים של "מחנה בני תורה" בימי בין הזמנים, אשר במהלך הנופש מופיע הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א ונושא את נאומו הידוע ובו הסיפור על חלומו של הגאון רבי יצחק אלחנן סקפטור, הנפוץ בכותרתו: "יצחק אלחנן שמאלה".

בשנה המדוברת נערך הנופש בעיר פתח תקווה, ובסמיכות למקום הנופש שהו מספר בחורים אשר חפצה נפשם להשתתף בדרשה ולשמוע את הסיפור יוצא מפיו. דא עקא, שהדרשה התקיימה בסעודה שלישית אשר נמשכה אל תוך הלילה, ובכדי שיספיקו להשתתף הוצרכו הבחורים לצאת עם רכבם מיד בצאת השבת.

אחד הבחורים נתקל בבעיה, לפי שמנהגו היה לשמור את השבת עד צאת הכוכבים לשיטת רבינו תם, ואילו יקפיד על כך גם בעת הזו יפסיד את האפשרות להצטרף עמם.

חשב הנ"ל והגה פתרון יצירתו, פנה לחבריו ובקשתו בפיו: שאוני נא בכח והטילוני אל רכבכם, שהלא לשיטתכם כבר עברה חלפה לה השבת, ואילו אני - אינני עושה מאומה, אלא רק כגרון ביד החוצב.

לאחר מעשה, שאל הבחור האם נהגו הוא וחבריו כהוגן וכדין, או שמא פגם יש במעשיהם.

והשיבו לו הרבנים, כי במה שביקש מהם לחלל שבת לפי שיטתו, אינו עובר משום 'לפני עיור', שהלא גם הוא שס"ל כרבינו תם ולשיטתו עדיין שבת, אינו סבור כי חבריו מחללים

כך, וכעת שאלתנו בפני הרבנים היא האם כל מי שרואה את חבריו ישן, מחוייב להעירו ולעוררו על כך.

לקרוא קריאת שמע למי שלא יכול לדבר

ג. קורין את שמע. המפרשים עמדו על השאלה, מפני מה נקטה המשנה לשון רבים - קורין, ולא כדרכה בכל מקום לשנות ההלכה בלשון יחיד. ובריטב"א (ריש מגילה) כתב, שבא התנא להשמיענו כי בשונה מברכות וכיוצ"ב שבהם יכול האחד להוציא ידי חובה את חברו, בקריאת שמע אין הדין כן, אלא כל אחד קורא לעצמו.

שאלה מעניינת ומאחוריה סיפור כואב, הופיעה בפני הרבנים שליט"א.

יהודי ישר דרך, לקה באופן פתאומי בארוע מוחי אשר שיתק את פלג גופו הימני לחלוטין. אך מלבד זאת, ניטל ממנו כח הדיבור ה"י".

בעודו שבור ורצוף מהמכה אשר נחתה עליו, הופיע אחד מבני ביתו לשאול, מכיון שהחולה אינו יכול לדבר ואין באפשרותו לקיים מצות קריאת שמע, חפץ הוא שאחר יוציאנו ידי חובתו. האם יש פתרון לכך, והאם יש ענין שלכל הפחות יעמוד אחד וישמיע לאזניו את פסוקי קריאת שמע, או שאין בזה כל יתרון.

והשיבו הרבנים שליט"א, כי אמנם יש שיטות בראשונים שבקריאת שמע אין האחד יכול להוציא את חברו ידי חובתו, מיהו כבר כתב המשנה ברורה (סימן ס"א סק"מ) שלדעת רוב הפוסקים אפשר להוציא האחד את חברו בקריאת שמע. וא"כ בודאי מצוה לקרוא בנפיו ולהוציאו ידי חובתו.

תפילה במנין או שיעור דף היומי

ד. קורין את שמע. שאלה נוספת הגיעה מאותו חדר בבית החולים.

לאחר שהתאושש הנ"ל מעט מהארוע אשר תקף אותו, וכבר ניתן להרימו ממיטתו ולהוליכו ע"ג כסא גלגלים לעבר בית הכנסת השוכן בקומה הראשונה, התעוררה לה שאלה, והובאה בפני הרבנים שליט"א:

החולה - חלוש הוא מאוד, ואין בכוחו לשהות זמן רב בבית הכנסת. מחד, רצונו חזק מאוד להשתתף בשיעור הדף היומי הנאמר שם מידי ערב, מאחר שהדבר מחייה אותו ומכניס לו שמחה עצומה וסיפוק רב, אלא שלאחר השיעור כבר אחלים

ויש להעיר שבחשוקי חמד (בבא קמא לב) כתב שכל זה הוא רק באיש זר, אבל בבנו הקטן שהוא מחוייב בחינוכו שונה הדין ועליו להעירו לקרוא קריאת שמע, ראה שם.

ובענין זה שמענו מעשה מופלא על הגאון רבי ראובן קרלינשטיין זצ"ל, שימחיש לנו עד כמה אנו מחוייבים להיזהר ולהישמר לקיים מצות קריאת שמע בזמנה.

ומעשה שהיה כך היה. בערב חג הסוכות, עסק ר' ראובן בבניית סוכתו, ובמהלך הבנייה התבונן כלפי מעלה וצדו את עיניו סורגים חדשים שעשה שכנו לחלון ביתו, והסורגים הללו היו בעלי בטן עמוקה אשר עוררו שאלה על כשרות הסוכה שתחתיהם.

עלה ר' ראובן ונקש בדלת שכנו, ובקש ממנו שיחליף את הסורגים בעלי הבטן בסורגים ישרים. הנ"ל שהיה איש ישר, הסכים מיד ללא אומר ודברים. הגיש לו ר' ראובן מעטפה ובה עלויות הקניה והעבודה.

כעבור שנה, שוב הופיע ר' ראובן בדלת ביתו של השכן, פתח לו השכן את דלתו והופתע ביותר לשמע בקשתו של ר' ראובן, וכה אמר לו: הלא לפני שנה טרחת עבורי, התרוצצת בימים העמוסים של ערב החג ורכשת סורגים, הבאת בעל מלאכה שיחליף אותם, ושמתי אל לבי כי היה ראוי שאביא לך מתנה על כך, והתמהמהתי עד כה, וכעת באתי לפרוע את חובי ולהביא לך מתנה. אלא שקודם לכן אבקש ממך בקשה - קבל נא אחי את מתנתי בחפץ לב, ואל תעורר כעסך עלי בעקבותיה.

התפלא השכן עד מאוד, הכיצד יעלה על הדעת שאקבל מתנה ועוד אכעס עליה? זאת ועוד, שאינו רואה כל מתנה בידיו של ר' ראובן. ועולה לה התמיהה - על איזו מתנה הוא מדבר.

אמר לו ר' ראובן כך: מתנה זו, אינה מתנה חומרית, אך היא מתנה שתסייע עבורך יותר מכל מתנה אחרת. שמתי ליבי כי בתקופה האחרונה הפסקת להקפיד על זמן קריאת שמע בכל בוקר, ועברת להתפלל במנין מאוחר מאוד, עשה נא טובה לנשמתך וקבל על עצמך למשך שנה הקרובה לשוב למנהגך הראשון ולהקפיד על כך ביתר שאת.

זו היא המתנה המעולה ביותר שאוכל להביא לך - לעורר תשומת לבך על הדבר החשוב מכל.

לימים סיפר השכן, כי אותה שיחה חוללה פלאים בלבו, ומיני אז אינו מסוגל להפסיד זמן קריאת שמע!

אכן, ר' ראובן בודאי עשה דבר גדול כאשר עורר את שכנו על

כאן, כי רשאים הכוהנים להעלות את האיברים והאמורים להקטרה עד עלות השחר. אך אמרו בגמ' (מנחות עב, א) שמעולם לא איחרו את המצוה הזו לעשותה אף לאחר שתחשך, אלא עוד באור יום. ואומרת על כך הגמרא בלשון זו: בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה.

ובענין זה של מעלתה של המצוה כאשר היא נעשית בזריזות, מתעוררות שאלות רבות וספקות מעניינים ומאתגרים, האם לוותר על מעלות אחרות בכדי להרוויח את מעלת הזריזות. והנה מעשה שהיה ושאלתו בצדו:

עולה חדש שהגיע מרוסיה היה רחוק משמירת תורה ומצוות, ולאחר תקופה קצרה שדר בארץ ישראל החל להתחזק ולהופיע מידי שבוע בשעות הערב במדרשיית 'לב לאחים' שבאזור מגוריו.

באחד הפעמים, תוך כדי לימודו עם החברותא שלו את סוגיית פדיון הבן שבמסכת בכורות, סיפר הלה כי הוא בכור, אך ברור ופשוט שמעולם לא פדו אותו מאחר שהוריו היו רחוקים אף הם משמירת המצוות. וכמובן, ביקש מהאברך שישתדל עבורו בענין זה לערוך פדיון הבן, כפי שנצטוונו בתורה.

וכאן התעורר האברך לשאלה, באשר היה הוא בעצמו כהן מיוחס, והיה ביכולתו לפדותו מיד תמורת חמשה סלעים, אלא שאם יעשה כן המצוה תיערך ללא מנין וללא הידור המצוה בסעודה דשנה - כנהוג. האם יעדיף את מעלת 'זריזים מקדימים למצוות', או שמא ימתין מספר ימים, ויקיים את מצוה בהידור ובשלמות, בסעודת מצוה לכבודה של המצוה.

וענו הרבנים שליט"א, שהנה כבר הוכיחו רבותינו האחרונים שמעלת 'זריזין מקדימין' קודמת למעלת הידור מצוה, כגון מעלת 'ברוב עם', והוכיחו כן ממה שאמרו בגמ' (ר"ה לב, ב) שבתחילה היו תוקעים בתפילת שחרית דר"ה, זאת למרות שמבואר שם שבמוסף היו יותר אנשים. אך יש שדחו ואמרו כי אין משם ראייה, כיון שכבר משלשה אנשים יש את מעלת 'ברוב עם', זה היה כבר בשחרית, אלא שבמוסף היו יותר, ואמנם יש בזה מעלה שיש ריבוי עם גדול יותר, אך כיון שגם בשחרית היה את עיקר המעלה הזו, לפיכך מעלת ה'זריזין מקדימין' הכריעה לתקוע בשחרית.

אלא שלכאורה במקרה דנן - פדיון הבן, יש להכריע שידחה את המצוה בכדי שיעשנה ברוב עם ובהידור מצוה. שהרי יסוד מוסד הוא כי יש שני חלקים במצוות הזריזות, חדא מעלת 'זריזין מקדימין למצוות', והשניה 'מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה', וביארו רבותינו כי שני אלו מדברים על ב' סוגי

כוחותיו ממנו, ואינו יכול להישאר שם גם לתפילת ערבית.

נשאלה השאלה, מה מומלץ עבורו, שיגיע לשיעור שנותן לו שמחה, או שמא מוטב שירד לאחר השיעור רק לתפילת ערבית, וכך ירוויח להתפלל בציבור.

ובספר חשוקי חמד הביא ששאלה מעין זו נשאל הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל, וענה כי עדיף שישתתף החולה בשיעור דף היומי, ונימק פסקו משני טעמים, האחד משום שהשיעור הוא סם חיים בשבילו, שהרי הוא נותן לו את הכח והשמחה. ועוד, שחולה פטור מתפילה כל עיקר, ולכך מוטב שישמע את השיעור.

אך למסקנא כתב שם, כי אין לעשות כן אלא שילך להתפלל במנין, כיון שכתב הרמ"א (או"ח סי' ד' ס"ק י"ח) שלא ירגיל האדם את עצמו להתפלל ביחידות.

תפילה בציבור או ק"ש לפני הצות

ה. אמרו חכמים עד הצות. יש מקרה אקטואלי מאוד ונוגע למעשה, והוא כאשר נגיע דקות אחדות לפני הצות לבית הכנסת להתפלל ערבית, ויעמדו בפנינו שתי אפשרויות: האחת - להתפלל מיד ביחידות ולהספיק קריאת שמע לפני הצות, או להמתין עד שיתאסף מנין, וכך אמנם נתפלל בציבור, אך נקרא את קריאת שמע לאחר הצות.

מה יורו לנו רבותינו לעשות בכגון דא?

והשיבו לנו, דהנה נחלקו הראשונים כיצד היא ההלכה, כחכמים דס"ל שקריאת שמע לאחר הצות הוא בדיעבד, או כרבן גמליאל שלכתחילה שרי לאחר הצות. וא"כ להשיטות שההלכה כחכמים, בודאי מוטב שיקרא קריאת שמע כתיקונה קודם הצות, אפילו שמפסיד עי"ז מעלת תפילה בציבור. ואילו אם ההלכה כרבן גמליאל, מוטב שיתפלל בציבור (שיטות אלו סבירא להו דרבן גמליאל לא בא לחלוק על חכמים אלא להסביר דבריהם).

ועוד שיטה יש בזה, שגם רבן גמליאל לא סבירא ליה שלכתחילה יש לקרוא קודם הצות, ולא נחלקו אלא האם יוצא ידי חובתו בדיעבד אם קורא לאחר הצות, דלחכמים אינו יוצר ולרבן גמליאל יוצא, ולשיטה זו בודאי שעליו לקרוא קריאת שמע מיד (וראה בשו"ת אור לציון פרק טו שהרחיב בזה).

זריזים מקדימים או הידור והיוב מצוה

ו. הקטר חלבים ואיברים עד שיעלה עמוד השחר. למדנו

פרח מזכרוכם כי היום הוא יום כלולות בתכם?

לא ארך זמן רב, ור' שלמה תופס את הטעות הנוראה. מנהל האולם הבין כי כוונתו לערוך את החתונה ביום ראשון אור לז' טבת אשר חל ביום שני, ואילו הוא התכוון כלל להזמין את האולם ליום שני - ז' טבת בערב.

למרבה הנס, התברר כי באורח פלא האולם פנוי ביום שלמחרת, ולכך האפשרות נתונה בידו לערוך את החתונה ביום שני כרצונו. אלא שכל האוכל עבור החתונה שחשבו בעלי האולם שתהיה ביום ראשון - כבר היה מוכן ומזומן.

נשאלה השאלה, מי ישא בנזק העצום של עלות כל המנות הללו, האם בעלי האולם ששגו בכוונת המזמין, או שמא המזמין שלא ביאר כראוי את כוונתו.

והסברא אומרת, כי הדבר תלוי בלשון בני אדם, כיצד היא הדרך לבטאות את היום הרצוי, האם לפי אותו התאריך בערב או אור לאותו יום. אמנם באופן שהדבר אינו ברור ומוחלט, יש להסתפק האם שייך לומר בכזה מקרה ללכת אחר הרוב, או שכיון שאין הולכין בממון אחר הרוב לא מהווה לשון הרוב משקול להכרעה.

חולה הנטיה למות ואינו יודע על כך, להודיעו?

ט. והא קמ"ל דכפרה לא מעכבא. רופא ירא שמים המקפיד על קלה כבחמורה, ועוסק ברפואה באחד מבתי החולים הגדולים בארץ, הגיע בעקבות מעשה שארע עמו, ושאלתו בפיו:

אמש הגיע לשערי בית החולים יהודי אשר ל"ע חולה מאוד. אלא שעל דבר מחלתו - אני הוא היחידי שידוע, זאת בעקבות התוצאות של הבדיקות אותן קבלתי זה עתה. התוצאות מראות באופן ברור, כי על פי דרכי הטבע לא נותרו לו שעות מרובות בחייו.

וכעת - בדרכי לבית החולים, איני יודע מה עלי לעשות, האם לבשר לחולה את הבשורה הנוראה הזו, וכך יוכל לעזוב את העולם מתוך תשובה שלמה וקבלת עול מלכות שמים, או שמא מוטב שלא אספר לו כלום בכדי שלא לצער ולטרוד את מנוחתו בשעות אלו.

והתשובה להתלבטותו היא: אסור לספר לחולה כי זמנו קצוב, וכן כתוב בשו"ע (יורה דעה של"ח א') שכאשר אומרים לחולה להתוודות לפני מיתו, אומרים לו "התודה, ואומרים לו הרבה התוודו ולא מתו", הרי שאסור לגרום לחולה להרגיש שזמנו

מצוות, מעלת הזריזין מקדימין' אמורה גבי מצוה שיש לה זמן קבוע, כגון מילה שהיא ביום השמיני, ובזה אמרו שיש מעלה שיקיימנה בתחילת היום. אך במצוה שאין לה זמן, כגון פדיון הבן, שמצוותה הוא להיעשות מחדש ימים והלאה, בזה אין אלא את מעלת 'מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה', והוא קל יותר לפי שאין זה מדיני המצוה עצמה אלא כלל חיצוני האומר שיש להימנע מהחמצת קיום המצוות, ולפיכך מסתבר להעדיף את מעלת ההידור בעצם המצוה על פניה.

סעודת סיום לפני מעריב

ז. בערבית. מעשה שהיה באחד שהגיע לביתו בשעות הערב לאחר יום עמוס, וכבר זמן רב שלא טעם מאומה והרעב תקף אותו מאוד, אלא שלא היה באפשרותו לאכול מכיון שטרם התפלל תפילת ערבית, והמניין הקרוב היה רק בעוד כמה שעות.

הגה רעיון, מכיון שאמש סיים מסכת במסגרת לימוד ה'דף היומי', ועדיין לא ערך עליה את סעודת הסיום, ילמד כעת את סוף המסכת ויסיימה, וכך יותר לו לאכול את ארוחת הערב, שהרי תהיה הארוחה הזו - סעודת מצוה.

האם רשאי לנהוג כן?

וההלכה בזה לאיסור, וכן יש ללמוד מדברי הבית יוסף (או"ח רס"ז) שמבואר שם בדבריו שגם אכילת מצוה אסור לאכול לפני קריאת שמע. ובטעם הדבר אמרו הרבנים שליט"א, כי כיון שסיבת האיסור הוא שמא ימשך וישכח את מצות קריאת שמע, אם כן מה מועיל מה שהיא סעודת מצוה, הלא גם בה שייך חשש זה.

הגיעה שעת החתונה והאולם ריק מאדם

ח. ויהי ערב ויהי בוקר. תקלה בלתי שגרתית, בעלת הפסד כספי עצום, התרחשה באחד מאולמות השמחה בעיר אשדוד. וכך היה מעשה:

עם קביעת תאריך החתונה לבתו, יצר ר' שלמה קשר עם מנהל אולם השמחות שם, והזמין את האולם לתאריך ז' טבת.

מיני אז, החלו כל בני המשפחה לחכות ולצפות, לספור את הימים והשעות, עד בוא היום הגדול.

בהגיע אותו היום - ז' טבת, מקבל ר' שלמה טלפון ממנהל האולם, והוא מתמיה ושואל: מדוע אין נפש חיה באולם, שמא

התרגשות מרובה, ולאחר מכן נפרדה מבנה יחידה הקט, וכתבה לו מכתב, זה היה לשונה בו: אין אהבה כאהבת האם לבנה, ואין אהבה כאהבת הבן לאמו, וכיון שבורא העולם שידע כל הסיבות החליט להפריד בינינו, הלא רק הוא יודע מה טוב עבורנו. ובקשתי ממך היא שתעמול בתורה ובתיקון המידות כל ימך. עד כאן. ויהיו הדברים לעילוי נשמתה.

דף ב ע"ב

מתפילה בציבור אין נכון להחמיר". ועיין בפתחי תשובה שם. וציין לנו אחד הרבנים לדברי מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א בספר 'חשוקי חמד' (ברכות כב, א), שהקשה מפני מה כתב כן המשנה ברורה בלשון ספק, הלא ברור שתפילה בציבור קודמת שהלא זה חיוב גמור, ואילו טבילת עזרא אינה אלא מעלה, שהרי לדעת רוב הראשונים ביטלו את תקנה זו. ויצא שם לחדש שכל הספק הוא רק באופן שקיבל על עצמו טבילה זו כנדר, ואזי אם יבטלנה נמצא שעבר על איסור נדר, אך באופן אחר פשיטא שתפילה בציבור קודמת.

לאכול במוצאי יוה"כ לפני זמן צאה"כ לרבינו תם

יב. אנא אבין אשמשות דר' יוסי קא אמינא. מוצאי יום כיפור, כחמישים דקות לאחר השקיעה. הגיע יהודי לחבירו ושאלו האם כבר יצא הצום, כי רצונו להבדיל ולהרוות את צמאונו מצום היום. ענה לו היהודי בבטחה: אכן, יצא הצום.

אלא שתוך כדי דיבורו נזכה הלה כי השואל מקפיד על זמן צאה"כ לשיטת רבינו תם, ואם כן הרי שלשיטתו עדיין אסור הוא באכילה ושתיה. האם מחוייב הוא לענות לו כך, ולומר לו - לשיטתך עדיין צום, או שמכיוון שהוא נוהג כשיטת הגאונים אשר לשיטתם כבר יצא הצום, אינו מחוייב לעורר את תשומת לבו של בן שיחו על כך.

והדעת נותנת שאם השואל בריא ומסוגל עד זמן רבינו תם, בודאי שראוי לענות לו כן. אלא שבמקום שרואה כי הוא חולה מעט והצום קשה עליו מאוד, כאן יש להסתפק בזה.

אך גם באופן זה פשטו הרבנים שליט"א, כי ודאי שהוא מחוייב לומר לו כן מפורש, שהלא אילולא כן נמצא הוא מכשילו לפי שיטתו, וגם שברור כי זו היתה כוונתו בשאלתו.

קצוב. אמנם בודאי יש לגרום לו לעשות תשובה, באופן שלא יהיה לו ברור בהחלטיות כי הוא נוטה למות.

ושמעתי מעשה שארע לאחרונה עם אשה אחת צעירה, שאמרו לה הרופאים כי שעוטיה ספורות, ובקשה מאוד שלא לערפל את הכרתה בשעות אלו, נענו הרופאים לבקשתה.

בשעות אלו האחרונות שנתרו לה בעולם הזה, אמרה ויודי

'בר מצוה' באולם השיך

י. משעה שהעני נכנס. בסוגייתנו למדנו כי העני מקדים לאכול את פתו, מכיון שאין לו נר לראות את האוכל אותו הוא אוכל.

מעשה שהיה באולם קטן השוכן מתחת לאחד מבתי הכנסיות בעיר ירושלים, אשר שעות ספורות לפני תחילת סעודת ה'בר-מצוה' אשר היתה אמורה להיערך שם, לפתע - ארעה תקלה במערכת החשמל, ולא היה באולם לא אור ולא מיזוג.

לאחר הסעודה אשר נערכה לאור נרות ובחום כבד, הגיע בעל האולם לאבי החתן וביקש את התשלום על הסעודה, ולתמיהת האב מהיכן אזור את האומץ לבקש כסף על כזה ארוע אשר גרם להם לבושת פנים מרובה, ענה לו בעל האולם: אקזז לך את דמי החשמל מכיון שלא נהנת ממנו, ואילו את שאר התשלום עליך לשלם.

טענתו של אבי החתן היא, כי לא די בכך שהוא פטור מלשלם, אלא בעל האולם הוא זה אשר חייב להביא לו כסף, זאת כפיצוי על עגמת הנפש המרובה שנגרמה לו בעקבות התקלה.

הפנינו את המעשה לרבנים שליט"א, ונשאלה השאלה: הדין עם מי?

ופסק אחד הרבנים שליט"א, כי הסברא אומרת שאינו מחוייב לשלם אלא כפי שנהנה, ואם אמת דבריו שלא נהנה כלל משכירת האולם, אינו חייב לשלם כלום.

לטיבול או להתפלל בציבור

יא. כהנים מבעוד יום הם טובלים. יש להסתפק במי שרגיל להקפיד על טבילת עזרא, וארע כי הטבילה תהיה על חשבון התפילה בציבור, האם יפסיד עבורה תפילה במנין, או מוטב שיתפלל קודם לכן, ורק לאחר התפילה יקיים את מנהגו לטבול?

וכתב במשנה ברורה (פ"ח ב') "ואפשר דאפילו אם יתבטל

דף ג ע"א

והתשובה לדבר, כי אמנם אין הכלבים בעלי בחירה, אך בשעת יציאת מצרים לא היתה זו החלטה שלהם האם לנבוח או לא, אלא המלחמה שם היתה עם שרו של מצרים ולאחר מכן עם שרו של הים, וכמבואר במדרשים, אם כן מסתבר כי גם החלטה זו של השתיקה הגיעה מהשר הממונה עליהם, ולפיכך זכו לשכר על מעשה זה.

בדרך לבית החולים ניכר שלא התפלל מנחה

יד. עד שסיימתי תפילתי. אחד ממשפטי שיעורי הדף היומי שלח לנו שאלה, וכך היה המעשה:

ברגלו של בני התגלה זיהום חמור ל"ע, אשר היה כרוך בו סכנה גדולה שמא יתפשט לכל גופו.

לאחר התייעצות ממושכת עם רופאים בכירים בעלי שם, הוחלט על טיפול חדש שהופיע לבעיות מסוג זה, ואולי באמצעותו יוכלו לגבור על הזיהום.

המקום היחיד אשר התאפשר לו לעשות את הטיפול הזה, הוא בית החולים איכילוב שבתל אביב, אשר בעקבות דחיפות המקרה פינו תור מידי, והורו לו לצאת מיד מביתו אשר היה בצפון הארץ ולהגיע לבית החולים.

בכדי לקצר את זמן הנסיעה, נסע אביו של הילד דרך כפר בצפון, וכאשר רצה לצאת מהכפר גילה כי יש שם שער, והוא נעול. בירר כיצד ניתן לפתוח אותו, אמרו לו כי יש שומר אשר יושב שם בשעות היום, אלא שמפעם לפעם עליו לצאת לסיור בכבישי הכפר, ולכך עליו להמתין לשובו של השומר.

כאשר שאל, כמה זמן יארך עד שובו לכאן, אמרו לו כי הדבר תלוי לפני כמה זמן יצא, כי הסיור אורך לו כחמש עשרה דקות, ויתכן שרק זה עתה התחיל בו.

עמד הנ"ל והסתפק, מאחר ועוד כשעה תהיה שקיעת החמה, ואם לא יספיק להגיע עד לבית החולים בזמן זה הרי שלא יוכל להתפלל מנחה באותו היום כלל, ופיקוח נפשו של בנו דוחה את מצות התפילה.

וכעת הנה יש לו ההזדמנות לעמוד בפאתי הדרך, ולהתפלל תפילת מנחה בזמן ההמתנה לבואו של השומר. אלא שאם יתחיל כעת בתפילתו ולפתע יופיע השומר, הרי שיצטרך להפסיק באמצע שמו"ע בכדי למהר לבית החולים.

שכר לכלבים, האומנם?

יג. שניה כלבים צועקים. בשעת יציאת ישראל ממצרים היו כל הכלבים עומדים דוממים, וכמו שאמרה תורה "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו". ואמרו רבותינו, כי בשכר זה זכו הכלבים שאת הטרפה צריך להשליך אליהם.

ויש לתמוה, מדוע זכאים הם הכלבים לשכר על כך? וכי בעלי בחירה הם שבחרו בטוב?

וידוע המעשה שהיה בתקופתו של המחצית השקל, אשר העלילו שונאי ישראל עלילת דם על היהודים באומנם כי שחטו איש נכרי להשתמש בדמו לאפיית המצות. וכהוכחה לטענה זו, שחטו את אחד מבניהם, והשליכו אותו לעבר ביתו של ראש הקהל, ואזי שאגו בקולות שבר: הנה הוא לפניכם, ראו כיצד נטלו את בנו ושחטו אותו.

אלא שמכיוון שהיהודים טענו בכל תוקף כי לא ידם היתה במעל, נענה המושל לבקשתם כי יביאו כלב גישוש מיוחד, אשר ניחון בחוש ריח מפותח לזהות את הדרך המדוייקת מהיכן עברה הגופה מאז שנשחטה ועד שנמצאה בביתו של ראש הקהל, ואמר: אם ילך הכלב לביתו של יהודי, תהא זו הוכחה ניצחת כי הוא זה אשר רצחו, וכל היהודים יגורשו מבתיהם למקום לא נודע, ואם ילך לביתו של נכרי, הרי שהיהודים חפים מפשע.

לאחר שעות מרובות של מתח וחרדה, בהם התקבצו כל בני הקהילה לתפילות ותחנונים בבית הכנסת, הגיע המושל ובידו הכלב לביתו של ראש הקהל, במטרה שיתחיל משם את מסלולו לצעוד בעקבות מקור הריח. הכלב צועד לו, וכל בני העיירה, יהודים ונכרים כאחד, עוקבים אחריו. הולך לו הכלב וצועד, ואט אט מתרחק מהרחובות היהודים עד שמגיע לביתו של אבי המת, ושם עצר.

ראו כל העם כי מי שעשה את העוול הזה, אינו אחר מאשר אותו גוי חסר לב, אשר רצח את בנו בדם קר, בכדי שיוכל להלין על היהודים שנואי נפשו.

נענו בעלי המוסר ואמרו: וכי יש לנו לחשוב שאותו כלב יקבל שכר על כך שהציל את כל יהודי העיירה מגירוש? הלא לא היתה לו כלל אפשרות בחירה בין טוב לרע.

אם כן, כיצד זה מצינו שהכלבים נוטלים שכר בעקבות שתיקתם בשעת יציאת מצרים.

החולים באופן שאין חשש שלא יסיים אותה, אך יתכן שלא יספיק להגיע לשם לפני השקיעה.

מה עדיף שינהג, האם יעמוד כעת בתפילה תוך סיכון שאולי יבוא לפתע השומר ואז לא יוכל לסיים תפילתו. או ימתין עם התפילה עד שתהיה בידו האפשרות להתפלל את כולה בבית

דף ג ע"ב

ומעשה באחד מגדולי עולם שעלתה על שולחנו שאלה חמורה בהלכות ריבית, והתירה. ואילו תלמידי חכמים אחרים שהיו באותו הדור, אסרוה בתכלית. לאחר תקופה התארחו בביתו כמה מחבריו שחלקו על דעתו, ותוך כדי הדברים הבחינו כי על שולחנו הצטברו כמה גרגירי אבק, אמר אחד האורחים בהלצה כי כנראה שזה הוא אבק ריבית. שמעה זאת הרבנית בעלת הבית ואמרה, כי יותר מסתבר שזה אבק לשון הרע... וכך בדרך רמז עוררה את תשומת לבו על הענין הזה.

וכך תמיד כשעוסקים בחינוך יש למצוא את המילים שמצד אחד יעבירו את המסר באופן ברור, ומאידך לא יגרמו לבושה וכלימה למקבל.

קדושתו של הלילה

יז. ארבע משמרות הוי הלילה. מעלות רבות נאמרו בלימוד התורה בלילה, וכפי שכתב הרמב"ם (פ"ג מהלכות תלמוד תורה הי"ג) שאין אדם לומר רוב חכמתו אלא בלילה. ואחד הביאורים שנאמרו בזה הוא, שכיון שרוב בני האדם ישנים בעת הזו הרי העולם נקי יותר מחטאים, ומכאן נובעת מעלת הזמן הזה.

ולכאורה יש לשאול, שהרי כמעט בכל שעות היממה יש יום באחת המדינות בעולם, וכשבארץ ישראל לילה בארצות הברית יום, א"כ כיצד ניתן לומר שבלילה העולם נקי מחטאים.

ויש להביא בענין זה מעשה שהיה באחד הארגונים אשר פנו לנדיב בבקשה שיממן כולל בעיר יפו, וטענו לו כי מקום שיש בו כולל המחזיק אברכים עמלי תורה, תורתם משפיעה על כל האזור.

הנדיב הוא דחה את טענתם באומרו כי התורה משפיעה בכל מקום בעולם, ואין מעלה שיהיה הכולל דוקא באותה העיר. וכאשר שאלו שאלה זו את מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, אמר כי בודאי שיש השפעה מיוחדת על הסביבה הקרובה. והדבר מוכח, כי בכל מקום ומקום שנפתחה ישיבה או מקום תורה, ראו באופן ברור את

איסור יהוד במקומות עבודה גדולים

טו. מפני החשד. שאלה נפוצה מאוד בהלכות יחוד, זאת בבנייני משרדים שיש בכניסתם דלת נעולה עם קודן, ואין לעוברי אורח אפשרות להיכנס אליהם. ובבניינים אלו עובדות כמאה נשים, ואין בהם איש מלבדן, אלא שיש שם עובד אחד, אשר הוא האישי היחיד בין הנשים שם.

האם יש איסור יחוד גם במקרה כזה, כאשר מספר הנשים גדול מאוד.

והתשובה היא, כי בעצם הדבר נחלקו בזה המחבר והרמ"א האם מותר הדבר. אך שמעתי מהגאון רבי שריאל רחנברג שליט"א, שבכמות כה גדולה בודאי אין שאלה בזה, ואין זה איסור ייחוד, דאטו נאמר שאסור להיות בסין כיון שרובם שם פריצי. אך יש שהחמירו בזה.

לפגוע בתלמידה על מעללי הוריה

טז. בתרי ופריצי. שאלה שהגיעה ממורה בבית ספר באחד מערי הפריפריה, אשר יש שם בנות המגיעות מבתים אשר אינם בני תורה.

כאשר לימדה המורה את הלכות יחוד, והסבירה כי אנשים פרוצים אינם מצילים מאיסור יחוד, שאלו הבנות מה מגדיר אדם כ'פרוץ'. ענתה המורה, כי מי שמחזיק אייפון עם אינטרנט פרוץ, הוא בודאי נחשב פרוץ לענין זה.

בעקבות דבריה, התעוררה סערה רבתי בכיתה, כאשר רוב התלמידות שם הוריהן מחזיקים במכשיר טמא זה, ונפגעו מאוד מהגדרת המורה האומרת כי אביהן נקרא פרוץ.

לאחר מעשה שאלה המורה האם נהגה כהוגן, שהרי התלמידות אינן אשמות בעוון אבותיהם, ומה ענין יש בפגיעה בהן. אך מאידך, חובה להעביר את ערכי היהדות לדור הבא.

כיצד היא הדרך הנכונה לנהוג בכזה מקרה.

והתשובה היא, כי בודאי אין שום היתר לפגוע בבת ישראל על מעשי הוריה, אך מאידך חובה למצוא את הדרך להטמיע ערכים בדור הצעיר בחכמה ובתבונה.

ההשפעה המיידית על כל הסביבה. עצמו בשתי הלילות הבאים, כאשר טוען בפניו הרשע כי הוא מעוניין לתבוע אותו לדין תורה.

ובאם כן, מסתבר כי זו גם התשובה על השאלה הזו, שאמנם בכל השעות יש אנשים ששוהים במרחקים והם עוברים עבירות, אך ההשפעה החזקה יותר של מעשיהם הוא על סביבתם הקרובה, ועל כן שעות הלילה מקודשות יותר.

אמירת דברי הבל של המת

יח. אין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת. זכינו אנו לומדי התורה להבדיל בין הקודש ובין החול, וכי אין האדם נוטל עמו מאומר מהעולם הזה כי אם תורתו ומעשיו הטובים.

אלא שכאשר מזדמן לצאת לבית החיים של נקברים אשר היו רחוקים מכך, ניתן לגלות על גבי המצבות משפטים מעניינים, כגון מתכון עוגיות מיוחדות או המציאה המנוחה, או שיא כל שהוא אשר השיג המנוח בתחרות רדודה כזו או אחרת. וכן בהספידים את יקיריהם מרבים להזכיר את המאכל אשר היה חביב עליהם במיוחד וכיוצא ב.

האם מה שאמרו רבותינו "דבריו של מת" הכוונה רק לדבריו המועילים לנשמתו, או שמא כל דבריו של המת שאמר במהלך חייו, אפילו אם אין בהם כל משמעות, מעלה יש לאומרם בפני המת.

והתשובה היא, כי בודאי אין כל תועלת בדברים שאינם דברי תורה, ואין לו נחת רוח מדיבורים אלו. וגם דברים שבהיותו בעולם חשב כי שבח הם, כעת יודע להבדיל אלו דברים נכללים בשבחיו ואלו להיפך.

שמע כן הרשע, ומיד נעלם ולא שב עוד.

ובדרכי משה (יו"ד שד"מ א') הביא מהירושלמי "המת יודע ושומע קילוסו כמתוך החלום, וכל שאומרים בפניו יודע, עד שיסתום הגולל וישב אל העפר". א"כ בודאי שיש להקפיד שלא לומר דברים שאינם גורמים לו נחת רוח והנאה.

ומעשה נורא היה בתקופת המהרש"א, שהיה אחד רשע מרושע שהצר לאחיו היהודים כל ימיו, והיה מלשין עליהם למלכות ומביא עליהם צרות מרובות. וכאשר מת והסתלק מהעולם, הגיע בחור אחד לגופתו, השיל את הטלית מעל פניו והכהו באפו, וכל הנוכחים שם מילאו פיהם צחוק בראותם את ביזיונו של האיש.

בלילה כאשר נם הבחור את שנתו, הופיע הרשע ההוא בחלומו ואמר לו כי הוא מזמין אותו לדין תורה בשמים על מה שביזהו. כשהתעורר הבחור היה מבוהל נורא, אך אמר 'חלומות שוא דברו', והדחיק דבר החלום מליבו. אלא שהמחזה הזה חזר על

מעלת אמירת תהילים

יט. עד חצות היה עוסק בתורה מכאן ואילך בשירות ותשבחות. רבים שואלים מה היא מעלתה של אמירת תהילים, האם היא חשובה כלימוד תורה, ושכר שניהם שוה, או שמא פחותה היא מכך.

והתשובה לדבר היא, כי הנה אמרו חז"ל (מדרש תהילים מזמור א) שביקש דוד המלך שיקבלו אומרי התהילים שכר על אמירתם כאילו עוסקים בנגעים ואהלות, אלא שלא מבואר להדיא האם נתקבלה תפילתו של דוד על כך או לא.

ובנפש החיים (שער ד פרק ב) כתב "וגם מי יודע אם הסכים הקדוש ברוך הוא על ידו בזה, כי לא מצינו בדבריהם ז"ל מה תשובה השיבו הוא ית' על שאלתו". ומאידך ידועה דעתם של גדולי החסידות, כי כיון שביקש דוד המלך מלפניו ית', בודאי נתקבלה תפילתו.

לגלות את הפסול הזה כעת, ולא רק לאחר שאעלה למרומים".
ואילו חבירו הצטער צער נורא, ואמר "עשרים ושבע שנים לא
הנחתי תפילין, ואיך אעלה אל אבי".

לכשתמצי לומר, הלא בודאי שניהם הצטערו על כך שעד עתה
לא קיימו את המצוה, ומאיך שניהם שמחו בעובדה שגילו את
הבעיה הזו ומהיום והלאה יקיימו את המצוה כהלכתה. אלא
שדרכם שונה בדרך ובצורה על איזו נקודה לשים את הדגש.
זה החילוק בין דרך העבודה של ליטאי לחסיד. עד כאן דבריו.

ה ד ע " א

אינו מוסר שיעור, האם יכין את השיעורים שמתעתד למסור
למחרת, וכך יהיו הדברים ברורים יותר לתלמידים, או שילמד
עם בנו ויקיים מצות 'ושננתם לבניך'.

וכאשר שמעו רבותינו את הספק, ענו ואמרו שניהם בסגנון
אחד: אם רוצים, מוצאים זמן להכל.

ויש להביא בענין זה מעשה המסופר על מרן הנצי"ב זיע"א,
אשר בחג הסוכות באחד הלילות למד עם נכדו עד לשעות
הקטנות של הלילה, והיו מעלים צדדים וספקות במצות
ארבעת המינים.

לאחר כמה שעות, עוד טרם עלה עמוד השחר, התחדש
להנצי"ב ביאור חדש בלימודם, ושלח מיד שליח לקרוא לנכדו
בדחיפות, כי ביאורו מיישב קושיא חמורה שהתקשו בה, ועליו
ללמדה את נכדו. נייעור בנו משנתו, ונבהל לשמע קריאתו
הדחופה של אביו, ומיד החיש צעדיו לביתו.

כאשר הגיע ועמד לפני סביו, והחל להרצות בפניו את ביאורו
אשר זה עתה חידש, נענה הנכד ואמר: יואיל סבא וימתין דקה
או שנים, כי עלי לברך ברכות התורה, ורק לאחר מכן אוכל
לדבר בלימוד.

החל סביו לבכות.

התפלא הנכד ושאל, בכיה זו מה היא עושה.

ענה לו הנצי"ב, ואמר: מי מילל ומי פילל שנכדי בשעה כזו
עדיין יהיה לפני ברכות התורה.

ונלמד לעצמינו מושגים גבוהים שכאלו בעמל התורה, שעל אף
שידע הנצי"ב שנכדו פנה למיטתו רק שעות ספורות קודם לכן,
מכל מקום לא הבין כיצד יתכן שבשעה מוקדמת בבוקר עדיין
לא אמר ברכות התורה.

וסיפר לי אחד הרבנים, כי פעם אחת הלך ברחובה של עיר
וניגש אליו יהודי שהיה בשלבים מתקדמים של חזרה בתשובה,
ושאל אותו 'כבוד הרב, אני רוצה להבין במשפט אחד מה הוא
ההבדל בין חסיד לליטאי, במה שונה דרך עבודתם'.

מה יכולתי להשיב לו, אמר לי הרב, אז עניתי כך: מעשה בשני
יהודים בגיל ארבעים שהביאו את התפילין שלהם לבדוק
שיבדוק את כשרותם, ונמצא כי חסרה בהם מילה והינם
פסולות לגמרי ה"י. התחלקו תגובותיהם לשנים, האחד החל
לצהול ולרקוד, קרא ואמר "תודה לך בורא עולם שזיכית אותי

'דעת תורה' – כאורים ותומים

כ. ואביתר אלו אורים ותומים. כידוע מנהג כשרי ישראל
הוא, שהם צועדים לביתם של החכמים לקבל ברכה מפי
קדשם לפני כל צעד משמעותי בחייהם, ורבים הם אשר ילכו
להיוועץ בחכמתם ודעת תורתם לפני שישתדכו הם או בני
משפחתם.

וכאן יש מקום לשאול, האם טרם קבלת עצתם ראוי לברר
אודות המדובר/ת, או שמכיון שבכל מקרה לא יעשו כל צעד
לפני ברכת רבם, מוטב שיקבלו ברכתו ועצתו, ותהיה דעתו
כעין הוראת ה'אורים ותומים', ורק לאחר מ"כ יבררו.

ומהגמרא שלנו יש להוכיח כי הדרך הנכונה היא להגיע לשאול
רק לאחר שביררו כדי הצורך, שהלא קודם שאלו את
הסנהדרין ואחיתופל ורק לאחר מכן שאלו את האורים
ותומים, ולכאורה כיון שסו"ס לא יעשו מאומה לולא קבלת
ההוראה הסופית מהאורים ותומים, מה טעם יש להיוועץ
באחיתופל ובסנהדרין, אלא יש ללמוד מכאן כי הדרך הנכונה
היא לברר כל הצורך לפי דרך הטבע, ורק לאחר מכן לקבל את
העצה מלמעלה.

אם רוצים יש זמן להכל

כא. כנור למה ליה לאתעוריה משנתיה. שאלה מעניינת
הגיעה לפני מספר שנים מארצות הברית, ועלתה על שולחנם
של רבותינו מרן רה"י הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, ולהבחל"ח מרן
שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א.

יהודי תלמיד חכם העסוק רוב יומו במסירת שיעורים
לתלמידים, הסתפק מה מוטב שיעשה בשעות הערב כאשר

מאחרי שבת או משכימי קרב

כב. אעירה שחר. תושבי בני ברק המשכימים קום, רגילים כבר לראות את המחזה המרנין הזה, כאשר רחוב רבי עקיבא - הרחוב המרכזי של העיר, משחיר מאדם בכל יום בשעה 4 לפנות בוקר. מאות אברכים צועדים במעלה הרחוב לעבר בית הכנסת הגדול, אוטובוסים מוריקים עוד מאות אברכים בפתח בית הכנסת, שם מתקיים כולל 'אשמורת' במסגרת הכוללים של איש התורה והחסד רבי דן גרטלר שליט"א.

כמה שעות קודם לכן, מסתיים 'סדר' בכולל אחר בעיר בני ברק, שם מתקיים סדר לימוד דבר יום ביומו, משעות הלילה המוקדמות ועד חצות הלילה.

הגיע ר' אליקים, מחשובי האברכים בכולל פוניבז', ושאלתו בפיו. יש לו אפשרות להתקבל לשני כוללים אלו, אלא שכמובן לא יתכן לקיים את שניהם במקביל. מה חשוב יותר, הלימוד בתחילת הלילה, או לפנות בוקר.

ובאמת אין בזה כלל ברור, כי מצד אחד כתוב בספר 'אורחות רבינו' שמרן הסטייפלער זצ"ל היה נוהג ללמוד מתחילת הלילה עד חצות, ולאחמ"כ היה אומר פסוקי תהילים ותיקון חצות.

ומאידך, ע"פ קבלת האר"י יותר נכון וראוי לישון עד חצות, ובחצות לקום וללמוד. וידוע כי דרכו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל היתה ללמוד בשעות הבוקר המוקדמות.

ושמעתי מעשה מופלא על הגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצ"ל, שהיה נוהג ללמוד עד שעות הלילה המאוחרות, באופן שקבע לעצמו גדר שלא לפרוש למיטתו לישון עד שלא נרדם על הסטנדר, שרק אז ידע בבירור שכבר אין בכוחותיו להמשיך.

בשנותיו האחרונות ראו מקורביו לפתע כי החל לנהוג בהיפוך, שהיה הולך לישון מוקדם והיה נייער בשעות המוקדמות לעסוק בתורה. שאלוהו אודות כך, מה ראה לשנות מנהגו זה שנים רבות. אמר כי הלא ידוע שכך היה נוהג מרן הגרי"ש, ועל כן החליט לנסות ולבדוק אולי באופן זה יוכל ללמוד טוב יותר. אך לאחר תקופה קצרה שב לנהוג כמנהגו הראשון, ואמר כי הוא הבחין שלימודו באופן זה נעשה בריכח גבוה יותר.

יש לנו ללמוד מכך כיצד אף יהודי תלמיד חכם כמוהו, אשר

גילו כבר היה קרוב לשבעים, עדיין ניסה לתור ולחפש אחר דרכים נוספות להגביר חילים לתורה ועבודה. אך מלבד זאת, למדנו כי ההוראה הברורה היא שכל אחד צריך לחשב לעצמו באיזה דרך יקבל יותר תועלת מלימודו, ובאיזה אופן יהיה רענן יותר במשך היום לעבודת הבורא.

לזוטר על זיכוי הרבים בכדי שלא לצער יהודי

כג. שהיה מביש פני דוד בהלכה. בפני הרבנים הגיעה שאלה מתלמיד חכם גדול, אשר ניחון בכושר דיבור והסברה נדיר, ושאלתו בפיו.

היום קבלתי טלפון מראש ישיבה חשוב במרכז הארץ, וביקש ממני לישא דברי חיזוק בישיבתו לקראת חג השבועות שיחול בעוד שבוע.

אך אני חושש מכך מאוד, מכיון שהמשגיח באותה ישיבה, אדם גדול הוא מאוד, אך אין כוחו בפיו גדול כפי אשר ניחנתי אני בחסדי שמים. וחשש עולה בליבי, כי מאחר שהמשגיח מן הסתם ישתתף בדרשתי וישמע אותה, עלול הוא לחוש אי נעימות מכך שמופיע אדם מבחוץ ומצליח לרתק את התלמידים עשרות מונים יותר ממנו.

האם זו סיבה מספקת שאסרב לבקשתם, או אולי אין לי לעשות חשבונו כאלו, מאחר שמדובר כאן בזיכוי הרבים.

והתשובה שקיבל היתה, כי בודאי לא שייך לתת בזה הוראה ברורה לכל המקרים, כי הכל תלוי לפי המקום ולפי המבייש והמתבייש, שיש כאלו שהדבר מפריע הם ויש כאלו שלא, אך אם הדבר אכן יפגע בו ועלול להזיקו, יש להימנע מכך.

ומעשה שהיה באחת הקהילות, שאחד מבני הקהילה היה בעל כוח השפעה גדול, וחשש שמא בעצם הופעתו הוא מזיק להשפעה של רב הקהילה שם, והגיע למרן החזו"א לשאול כדת מה לעשות. ענה לו החזו"א כי עליו מיד לעזוב את הקהילה, בכדי שלא לפגוע ברב.

סוף דבר היה, שהרב הוצרך ליסוע לחו"ל, והוא בעצמו ביקש מאותו אברך למלאות את מקומו, ולבסוף נהיה שם רב העיר.

דף ד ע"ב

הגיעה לשולחן הרבנים, מפי אחד האברכים בערי הפריפריה. בעודני צועד ברחוב, הגיע יהודי אחד רחוק משמירת המצוות

לשנות מהאמת כדי להציל אדם מעבירה

כד. כדי להרחיק את האדם מן העבירה. שאלה מעניינת

לאחר התאוששותם של חברי הקבוצה, פנו אלי ואמרו לי: דע לך, כי בשלך היה הסער הגדול הזה, וכפי שאמרו חז"ל "כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה".

ומאז נקף אותי מצפוני, אולי מן הראוי שאשלם להם את נזקייהם לצאת ידי שמים, ואף שהדבר ברור שאיני חייב להם תשלום בדיני אדם, אך אולי לפנים משורת הדין היה ראוי שאעשה כן.

האם יש אמת בדבריהם?

ברכת 'שהחינו' – על הבשורה או על הקבלה

כט. אלא גאולה מעלייתא לא הוי עד צפרא. למדנו, כי על אף שתחילת הגאולה היתה כבר בלילה, מכל מקום אינה נחשבת גאולה עד הבוקר, זאת למרות שכבר בלילה נעשו בני חורין.

ויש להביא מענין לענין באותו ענין, מעשה שהיה.

כידוע, בשנים האחרונות מאז פטירתו של רבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, הוקמה מערכת ענקית של לימוד תורה, ונקראה בשם 'ישיבה על קברו'. מערכת זו עורכת הגרלות על סכומי כסף גדולים בין הלומדים והנבחנים על סדר לימוד מסויים, הנקבע ע"י רבני המערכת.

שאלה מעניינת הופיעה ממשרדיהם, והונחה על שולחן הרבנים.

באחת ההגרלות הגדולות שנערכו על סך 10,000 ₪, זכה יהודי תלמיד חכם, העוסק בתורה במסירות נפש. מיד עם היוודע שם הזוכה, התקשרו אליו לבשרו על הזכייה הגדולה, ואמרו לו כי הוא מחזמן להגיע בעוד מספר ימים למשרדי המערכת ולקחת את כספו המגיע לו.

כמובן שאותו זוכה התמלא שמחה על כך, באשר סכום גבוה זה יסייע בידו למחיה ולתשלום חובותיו, וברור כי הוא מחוייב לברך ברכת 'שהחינו'. אלא שהסתפק, האם יברך כן מיד עכשיו כאשר התבשר בבשורה זו, או שימתין עד שיקבל את כספו בידו, ורק אז יתחייב בברכה.

חברי המערכת השיבוהו, כי יניחו את השאלה בפני הרבנים שליט"א, ונראה מה יאמרו על כך.

וכאשר הגישו את השאלה בפני הגאון רבי עמרם פריד שליט"א, ענה כי המנהג לברך רק לאחר שיקבל את כספו בידו, ועיי' שו"ע או"ח, סימנים רכ"ב, רכ"ג ורכ"ה.

ושאלתו בפיו: בני משתתף מידי שבוע במדרשה של 'לב לאחים', והוא אמר לי ששמע שם כי בתקופת 'בין המצרים' אסור ללכת למקום סכנה.

התעוררתי לחשוש, האם ללכת לים נחשב כמקום סכנה, ואולי להימנע מכך.

חשבתי בליבי - מספר אותו אברך - מאחר שר"ל מסתבר שכוונתו לנסוע לים גם בשבתות, אולי כדאי שאומר לו בבטחה: אכן כך, הים הוא מקום סכנה, ויש סכנה גדולה ללכת אליו בתקופה זו. וכך אזכה להציל את אותו יהודי מחילול שלש שבתות, לפי שלמרות שהוא רחוק מקיום המצוות, אך מסכנות לגופו חושש הוא מאוד, וניכר היה כי אם ישמע שסכנה היא ללכת לים בתקופה זו - ימנע מכך.

אך שאלתי היא האם אכן מותר לשנות מן האמת בכדי להציל יהודי מחילול שבת.

ויש להביא מעשה בענין זה ממרן הרב שך זצ"ל, כאשר יצא מבית החולים לאחר שהיה מאושפז בו זמן מה, ליוותה אותו אחת האחיות שם, ובקשה ממנו ברכה לחיים. אמר לה הרב שך, אתן לך עצה לחיים, ועדיפה היא מברכה לחיים.

מה היא העצה, שאלה. אמר לה: שמעי נא לעצתי, והפסיקי לעשן. באותו רגע החליטה לעשות כדבריו.

לאחר מכן, שאלו אותו מלוויו, מאחר וראש הישיבה החליט לתת לה עצה, מדוע לא הורה לה משהו בענין שמירת המצוות. ענה להם, הלא תבינו כי בעצה זו הצלתיה ממאות חילולי שבת שעתידיה היתה לעבור בעישונה בכל שבת ושבת.

בשלי הסער הזה

כה. וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה. לפני מספר שנים - מספר יהודי אחד לרבו - נסעתי עם קבוצת חברים לטיול, הנסיעה התקיימה בשעות הערב. בתחילת הנסיעה נטלתי את ידי ואכלתי ארוחת ערב, למרות שעדין לא התפללתי תפילת ערבית.

חברי, לעומת זאת, נמנעו מכך והעירו תשומת ליבי כי הדבר אסור, וחובה להתפלל ורק לאחר מכן לאכול. אך אני בשלי, והמשכתי את סעודתי.

לאחר מספר דקות, התהפך הרכב על יושביו, ובנס גדול לא נגרמו אבדות בנפש, אך כמה מחברי נפצעו פציעות קלות, ונזק רב נגרם לכלי הרכב.

להתפרנס מלימוד התורה – בדיעבד?

ל. אלא משום דאית ביה פותח את ידך. ידוע המעשה שסיפר רב באחת העיירות בגולה, כי ראה בתפילת שחרית את העגלון של העיירה מנשק את התפילין שלו כאשר הגיע לפסוק "אלה ברכב ואלה בסוסים", לתמיהת הרב אודות מנהג זה, ענה לו העגלון: כבודו מתפרנס ממשירת שיעורים ומכהונתו מרבנות, אך אני - פרנסתי מהרכב והסוסים, אם כן עלי לנשק אז את התפילין...

וכאן הפנינו לרבנים שליט"א שאלה: ידועה שיטת הרמב"ם (פ"ג מהלכות ת"ת הלכה י"א) כי מעלה גדולה יש למי שמתפרנס ממעשה ידיו, ואינו מתפרנס מלימוד התורה.

מה יעשה מי שאין ביכולתו לקיים את שניהם, האם יעסוק בפרנסתו ויתפרנס ממנה, או שלמרות שיש מעלה למי שלא נוטל שכר על לימוד התורה - מוטב שיעסוק בתורה ויתפרנס מכך. וכן מה יורו הרבנים למי שחש כי בכל מקרה דרגתו בלימוד התורה לא תגיע לפסגות גבוהות, האם זו סיבה מספקת שיעדיף את מעלת הנהנה מיגיע כפיו ולא יהנה מלימוד תורתו.

וענו על כך הרבנים שליט"א, כי לא מצוינו כלל שיש חילוק בין מי שדרגת לימודו תהיה גבוהה, שיהא מחוייב יותר בלימוד התורה. וחובת כל ישראל שווה בזה.

ומצד מעלת הנהנה מיגיע כפיים ולא מתפרנס מלימוד התורה, אכן כך היא הדרך הרצויה, אך כל זה בשנים עברו כאשר היתה האפשרות לעסוק במלאכה ולא לפגום בדרגה הרוחנית של האדם, אך כיום לדאבוננו העולם החיצוני מפיל חללים רבים, וכמעט שלא יתכן שיצא האדם מחוץ לחומות בית המדרש ולא תיפגם רוחניותו, על כן בודאי מוטב לו שיתפרנס מלימוד התורה, אך יראתו תיוותר שלימה.

ועיין בביאור הלכה (סימן רל"א סעיף א') שכתב להגיא על שאלה כעין זו כי מוטב שיעסוק בתורה ויקבל עליה שכר. ועיין עוד ברמב"ם פ"ג מהלכות שמיטה ויובל הי"ג, שכתב כי כל מבקש ה' שהחליט לעזוב עול חשובנות הרבים ולעמוד לפני ה' לשרתו, הרי הוא בכלל שבט לוי שאין לו חלק ונחלה עם אחיו אלא ה' הוא נחלתו, עיי"ש.

ועיקר הסוגיא בגמ' ברכות לה, ב, עיין שם בהרחבה.

שינה – מה מטרה יש בה?

לא. ק"ש על מטתו. שאלה מעניינת שאל הרב פינקוס זצ"ל, הרי אם נתבונן נראה כי אנחנו מבזבזים כשליש מחיינו על השינה, ומתעוררת לה התמיהה: מה ענין יש בה. הלא בורא העולם הוא כל יכול, וכפי שמערכות אחרות יכולות לעבוד ללא הפסקה וללא מנוחה, מדוע יצר את האדם באופן שגופו מצריך את השינה הזו, האם לא היה טוב יותר בלעדיה?

ענה על כך שלש תשובות:

א. מי שבדרגה גבוהה, הרי שבשעת השינה מתגלים לו סודות התורה, מה שאינו יכול להגיע אליהם בעודו ניעור.

ב. טוב להפסיד נתח כבד כזה מחיינו, בכדי שבכל בוקר נקום רעננים עם רצון להתחדש ולפתוח דף חדש'.

ג. לאיש החכם היודע לקחת אבנים פשוטות ולעשות מהם זהב, הרי השינה היא הזדמנות טובה בשבילו לכך, כי אם יאמר קריאת שמע שעל המיטה בכוונה, הרי שלקח את השינה שלו ועשה ממנה זהב אמתי.

ד ר ה ע " א

היצר הרע, כי באמת אינך יכול להצליח במשימה זו, תפקידך הוא רק לחורר כחוד של מחט, ואזי יעזור לך הקב"ה לנצחו. וכמו שאמרו רבותינו "ואלמלא הקב"ה עזרו אינו יכול לו".

והמשיל לו משל על פי מעשה שהיה: לפני מספר שנים, כאשר בנו את בית הכנסת הזה בו אתה שוהה, חפצתי עד מאוד שאדם כשר וצדיק יניח את קורות הבטון הכבדות המשמשות כתקרת בית הכנסת, חאת בכדי שיקויימו במקום הזה דברי הגר"א הידועים שאמר שבית כנסת אשר יבנה מתחילה ועד

משקלו של היצר הרע עצום – כיצד ננצחו?

לב. אם נצחו מוטב. היצר הרע בא לאדם עם כוחות גדולים ועצומים, וכל כוחות הרע עומדים לרשותו להסיתנו מדרך הטוב. הכיצד יתכן שיוכל האדם לעמוד כנגדו עם כוחותיו הדלים? כך שאל יהודי את רבו.

ענה לו רבו שתי תשובות, ראשית ידוע בשם הגר"א כי כאשר האדם עושה מצוה, בוראת לה המצוה אור שמקיף אותו ולא מניח ליצר הרע להתקרב אליו. ועוד, תפקידך אינו לנצח את

כאשר יצא מרכבו לראות את אשר ארע, ראה את יושבי הרכב - בני זוג, צוהלים ומאושרים.

לא הסתיר הלה את פליאתו העצומה: לשמחה מה זו עושה?

והם כלל לא שתו את ליבם אליו, אלא היו משוחחים ומדברים בשמחה עצומה. עד שהסבירו לו מה ארע כאן.

אתה אינך יודע, אך לפני כשנה ומחצה כאשר שהינו לשבת משפחתית באחד היישובים, באמצע שנת הצהריים פרצו לדלת הבית שני ערבים מחבלים ימ"ש וסכינים חדים בידיהם, והחלו רצים לכיוון בני הבית.

לא עברו מספר שניות, והתעשתותו של אחד מבני הבית אשר היה ברשותו כלי נשק הצילה את כל המשפחה, כמה יריות ואבד זכרם של הארורים.

אך אשתי שהיתה אז במרחק קטן מאחד המחבלים, נבהלה עד עמקי נשמתה מהמחזה המזעזע הזה, ומיני אז ניטל ממנה כח הדיבור, מעוצמת הבהלה. ומאז ועד היום לא הצליחה להוציא כל קול מפיה.

המומחים והרופאים כולם, הרימו ידיהם ואמרו כי אין להם יכולת לטפל בזה ולהשיב לה את יכולת הדיבור.

והנה זה עתה, כאשר נשמעה בתוך רכבנו קול חבטה עזה של רכבך שהתנגש ברכבנו, נבהלה שוב אשתי עד מאוד, וצרחת עמוקה נפלטה מפיה: ה-צ-י-ל-ו. לא האמנתי כאשר שמעתי את קולה, והנה היא מדברת עוד ועוד, פשוט לא יאומן - חזר לה כח הדיבור!

כאשר סיים את סיפורו המרתק, יצא הנהג מרכבו וראה את הנזק אשר חולל לו איש שיחו, ומיד תבע ממנו שישלם לו את מלוא הסכום שיעלה לו תיקון הרכב.

הזדעק הלה ואמר לו: האינך בוש לתבוע ממני תשלום על נזקך, הלא את כח דיבורה של אשתך השבתי לך, ואתה עוד מבקש ממני כסף?

היש צדק בטענתו?

והתשובה שענו לו הרבנים באופן ברור, כי אמנם יתכן חכה שיגלגלו זכות על ידו, והיה שליח להחזיר לה את כח הדיבור, אך הלא לא היה זה אלא בגרמא ולא בכוונתו כלל, ואין ספק שלגבי דינו כ'מזיק' אין זו סיבה לפוטרו.

וציין הג"ר עמרם פריד שליט"א, לגמ' במנחות (סד, א) גבי פרש מצודה בשבת להעלות בה תינוק והעלה דגים, או איפכא. עיין שם.

סוף בקדושה וטהרה ע"י אנשים כשרים, לא יוכלו לחשוב בו כלל מחשבות זרות. והן אמנם אין באפשרותנו שייבנה הכל ע"י אנשים כשרים, אך לכל הפחות שהקורות יונחו באופן זה.

וממחשבה למעשה, יצרתי קשר עם רב העיר והזמנתי אותו שיבוא באותה שעה שמגיעים הפועלים עם המנוף שלהם, ויעמוד הוא למעלה ויסייע בהנחת הקורות.

בהגיע המנוף, ועליו הקורות והפועלים, ראיתי כי בושש הרב מלבוא והייתי נצרך לעכב את עבודתם עד שיבוא הרב, ושוחחתי אתם על דא ועל הא בכדי שיתעכבו ממלאכתם, ואדהכי והכי יבוא הרב.

בתוך הדברים שאלתי אותם: כמה לדעתכם שוקלת כל קורה וקורה שכאן. ענה אחד מהם ואמר - כשנים עשר טון. התפעלתי מעוצמת המשקל העצום שאמר, והתפלאתי בפניו, אם אכן זה הוא משקלה של כל קורה, הכיצד יתכן שיכול פועל אחד לבוא ולסובב את הקורה כאשר היא תלויה על גבי המנוף, וכי יש בכוחו לסחוב משקל שכזה?

גיחך הלה ואמר לי: הלא תבין, כי את הקורה הכבדה הזו לא הפועל מחזיק אלא המנוף, כל תפקידו של הפועל הוא אך ורק לנווט אותה לכיוון שצריכה להיות מונחת, אך באמת אין לו כל יכולת להרים אותה.

חשבתי אז בליבי, זו היא ההגדרה המדוייקת לעבודתנו כנגד היצר הרע, אנו אין בכוחותינו לעצור בעדו ולהשליכו מאתנו, אלא אך ורק לנווט אותו ולשנות את המסלול שלו, ומי שמחזיק אותו שלא ימחץ אותו הלא הוא הקדוש ברוך הוא, אשר הוא זה שמרים אותו מאתנו ומסירו מלבנו, ורק אז יש בכוחנו לנצחו.

תאוונה עזה, והנהג שיש ושמח

לג. יסורים של אהבה. היסורים קשים הם ומרים עד מאוד, אך אם היה יודע אדם את עוצם כפרתם היה רוקד משמחה על בואם.

ופעמים שמזכה הקב"ה את המתייסר לראות בחוש כי כל ייסוריו הם אך ורק לטובתו. ומעשה שהיה והופיע על שולחן הרבנים שליט"א, ימחיש לנו את הענין.

באחד מהכבישים המהירים בארץ, נסע נוהג הרכב במהירות גבוהה ופגע בעוצמה ברכב שנסע מלפניו, הפגיעה היתה חזקה מאוד, אך בחסדי שמים לא נגרם כל נזק לנפש אלא אך ורק לכלי הרכב.

חסדים?

והשיב לנו הג"ר עמרם פריד שליט"א, כי בגמ' (סוכה מט, ב) באמת אמרו כי לא כל תורה קרויה 'תורה של חסד', ואמרו שם "אמר רבי אלעזר, מאי דכתיב 'פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה', וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד, אלא תורה לשמה - זו היא תורה של חסד, שלא לשמה - זו היא תורה שאינה של חסד. איכא דאמרי, תורה ללמדה - זו היא תורה של חסד, שלא ללמדה - זו היא תורה שאינה של חסד".

דף ה"ע"ב

שבו האחים אל בתיהם רגועים ושלווים.

פנה האחד לאחיו ואמר לו: ראה נא אחי, הלא אתה עברת את התקופה הזו בשלוות נפש שאין כדוגמתה, וראוי אתה להשתבח בכך, אך אני - אשר לא השכלתי לנהוג כמותך, האם ייסורים אלו אשר נחתו עלי בשבועיים הללו נכללים ב'יסורים מכפרים', או שמא אין אלו אלא יסורים אשר הבאתי אני על עצמי בכך שלא נהגתי בשלווה כשלך.

והשיב הג"ר עמרם פריד שליט"א, כי אין חילוק האם מביא האדם את היסורים על עצמו או שבאו עליו כנגד רצונו, וכדאיתא בגמ' (בבא מציעא פה, א) שרבי אלעזר ברבי שמעון הביא על עצמו יסורים, ואמרו כי מעלתם של יסורים אלו גדולה יותר מיסורים שבאו על ידי מעשה, וכך איתא התם: יסורי דרבי אלעזר ברבי שמעון עדיפי מדרבי, דאילו רבי אלעזר ברבי שמעון מאהבה באו ומאהבה הלכו, דרבי על ידי מעשה באו ועל ידי מעשה הלכו.

ועיין עוד בגמ' (סנהדרין קא, א), חביבין יסורין וכו'.

ייסורים אצל ישראל ואצל האומות

לו. חביבין עליך יסורים. שיח מעניין התרחש בקומה שלשים ושש בבית החולים הגדול שבקולומביה, והייתי עד לו בעקבות ששהייתי שם עם אחי הצעיר שהיה חולה ל"ע, והוצרך לעבור שם סדרת טיפולים. וכיון שהסתקרנתי מאוד עם מי הצדק מבין המתדיינים, הבאתי השאלה לפני הרבנים שליט"א.

וכך היה מעשה, בעמדנו שם מספר יהודים שומרי תורה ומצוות, וראינו מחלון החדר את השדרה המרכזית של קולומביה, זרק אחד משפט לחלל, ואמר: רחוק ממני דרכי

עסק התורה וגמילות חסדים

לד. כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים. מעלתה של התורה גדלה מאוד כאשר היא באה בד בבד עם גמילות חסדים, וכמו שאמרו בגמרא שכל צאצאי עלי הכהן אשר נגזר עליהם מיתה בטרם עת, אם יעסקו בתורה ובגמילות חסדים יאריכו ימים (ואמרו שם, כי אביי שעשה כן חי שישים שנים, ואילו רבא שעסק בתורה בלבד חי ארבעים שנים).

נשאלה שאלה, הלא ידוע לנו כי כל הלומד תורה מחזיק את העולם כולו ומשפיע טובה עד בלי די, וכי זה אינו בכלל גמילות

סערת הנפש שיגורמה מפגם ב'ביטחון'

לה. חביבין עליך היסורים. מיני יסורים רבים יש בעולם הזה - נוה התלאות, והנה לפניכם מעשה שהיה אשר הובא בפני הרבנים שליט"א, ושאלתו בצידו.

מעשה שהיה בשני אחים שדרו בסמיכות - בעיר חולון, וביום בהיר קבלו שניהם לתא הדואר שבכניסת בתיהם מכתב ממס הכנסה, ובו הוא מזמין אותם לחקירה עקב ממצאים שהוכיחו על העלמות מס בשווי של מאות אלפי שקלים.

אלו נדהמו עד מאוד ממכתבים הללו, שכן אמנם היו שניהם שותפים בעסק מצליח במיוחד, אך מעולם לא העלימו מס ובודאי שלא בהיקפים כאלו.

לאחר בירור שעשו אצל אנשי מקצוע, התברר להם כי הדבר אינו פשוט כשחשבו, וכאשר מס הכנסה מחליט 'להתלבש' על עסק כל שהוא, ידע בעל העסק כי הצרות רק מתחילות.

כאשר שמעו כן, פחד ואימה נוראה נפלה על אחד מהם, ימים ולילות אשר לא בא מאכל אל פיו ושינה לעפעפיו מאימת הדין הקרב אליו. לעומתו, אחיו שרוי היה בהשקט ובטחה, והסביר עצמו באמרו: הלא יודע אני כי אין כל פגם בהתנהלותי, וכפי שעזרני השי"ת להגיע עד כה למעמדי ולהוני, כן יעזור לי לצאת ממבוכה זו.

בהגיע אותו יום, הופיעו שניהם יחדיו במשרדי מס הכנסה, ואלו התפלאו: מה מעשיכם כאן? וכאשר הראו להם האחים את מכתב ההזמנה אשר קבלו לפני שבועיים בתיבת הדואר שלהם, התנצלו החוקרים התנצלות קלה, כי המכתב כלל לא היה ממוען אליהם אלא לבעלי מפעל אחר, וטעות הדוור גרמה לדבר.

ביקורו בארץ ישראל נכנס למעונו של מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, ושאלתו בפיו:

ישנה אגודה בחו"ל שמפעילה מערך שלם להציל יהודים מתבוללים מהתבוללותם, וכמובן שמעשיהם גדולים ועצומים. ופעילותם זו דורשת ממון הרבה, ובאו בבקשה שאתרום להם.

אלא שתרומתי להם תהיה בהכרח על חשבון תרומתי לאברכי הכוללים בארץ ישראל. מה קודם למה, הצלת יהודים מבאר שחת, או החזקת לומדי תורה.

ענה לו מרן רה"י: "כאשר יש תאונה ובאים כוחות ההצלה לטפל בפצועים, ראשית פונים לאלו אשר סיכוייהם לחיות גבוהים, ורק לאחר מכן פונים למי שכבר אין לו סיכוי לחיות. והנמשל מובן.

שאלנו את הרבנים שליט"א, האם ניתן ללמוד ממעשה זה כי כך תהיה ההנהגה כאשר יש שני חולים הזקוקים לרחמי שמים, וניתן לערוך תפילת רבים על אחד מהם, האם יש להקדים את החולה אשר סיכוייו לחיות גדולים יותר, לעומת חברו אשר על פי דרך הטבע אין תרופה למחלתו?

והשיב הגר"ע פריד שליט"א, שאכן כן הוא הדין, ויש להתפלל תחילה על מי שסיכוייו גדולים יותר לחיות. ואפילו שלכאורה בתפילה פחות שייך ענין זה, שהרי הרפואה אצל שניהם הוא נס, מ"מ יש להתפלל על הנס הקטן יותר.

לפנות מקום באוטובוס לזקן שעלה בתחנה האחרונה

לח. שנים שנכנסו להתפללוקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא טורפין לו תפילתו. יש להסתפק מה הדין כאשר בא האחד להתפלל, והצטרף עמו חברו, ואמר לו הראשון: דע לך, שזמני קצוב ולא יהיה באפשרותי המתין עד שתסיים תפילתך. האם מחוייב המתין לו?

ובתוס' נראה שר"י היה נוהג להתמתין גם למאחרים שבאו שלא בזמן המתבקש.

ומכאן התעוררנו לנידון נוסף, שכיח מאוד, כאשר עוצר האוטובוס בתחנה להעלות נוסעים, ואומר להם הנהג: דעו כי אין מקומות ישיבה פנויים באוטובוס. אך למרות כן עלה זקן אחד.

האם מחוייבים היושבים שם לפנות את מקומם עבורו כדין 'והדרת פני זקן', או שכיון שידע שכל עלייתו לאוטובוס היא ע"מ כן שאין מקומות ישיבה, אין חובה לפנות המקום בעבורו.

ההשגחה, הלא מליוני נכרים מסתובבים להם חופשי ברחובות, הולכים ושבים מתרוצצים ומטיילים, ואילו אנו רתוקים כאן למיטת חולים יראים ושלמים המקפידים על כל מצוות ה', היתכן הדבר? מפני מה נבחרו דוקא אלו אוהבי ה' לסבול, ואילו אותם נכרים אשר אינם מהעם הנבחר ואינם עושים רצונו, הם מסתובבים להם בלא כל פגע וחשש.

ענה לו חבירו ואמר לו: לו היית שואל לדעתי, הפוכה היא מדעתך, ושאלה אחרת מנקרת בראשי. תן דעתך על אותם אלפי חולים המאושפזים כאן בבית חולים זה, הלא רובם ככולם נכרים, מה טעם יש שישבלו אותם האנשים, וכי יקבלו שכר בעולם הבא על עמידה בניסיונות, או לחילופין ימרקו יסורים אלו את עוונותיהם? אך אנו אשר זכינו להיות מהעם הנבחר, בודאי שכל היסורים הללו מטיבים עם נשמתו של החולה ומסייעים לו לעולם הבא.

אך האמת היא, כפי שכתב הרמב"ן בדעת תבונות, כי באמת מן הדין היו צריכים הייסורים לבוא רק על יראי ה', כדי שיתכפרו עוונותיהם ביסוריהם. אלא שאם היה כן היה זה ניסיון גדול באמונה, לפי שהיו הבריות אומרים שכל מי שעובד אותו ית' סובל בעולם הזה, על כן מייסר ה' ית' גם את שאר העולם.

ומהגאון רבי עמרם פריד שליט"א שמעתי בענין זה, כי הדבר פשוט שגם אצל אומות העולם שייך שכר ועונש, וכמו שמצינו בשבעים פרי החג שמביאים ישראל בסוכות כדי להגן על האומות מן היסורים. ובהג"מ (פ"ג מהלכות תשובה ה"ו) כתב להדיא שגם אצל הגוים יש שכר ועונש בעולם הזה ובעולם הבא. וסיבת הדבר הוא משום שגם הם מחוייבים בשבע מצוות בני נח.

וצין להגמ' בהוריות (י, ב) שאמרו שם שבלק קיבל שכר על קרבנות שהקריב, שבשכר זה זכה ויצתה ממנו רות, וכן בגמ' ב"ב (י, ב) "כשם שהחטאת מכפרת על ישראל, כך צדקה מכפרת על אומות העולם". ובמדרש (קהלת א, ט) אמרו שלעתיד לבוא יבקשו הגוים שלא אכלו חזיר שכר על זה, וע"ש היטב.

ועוד שמעתי לומר, כי אף לולא כל זה יתכן וסיבת הסבל אצל הגוים הוא בכדי שילמדו עליהם הרופאים את דרכי הרפואה, וכך יוכלו לרפאות את ישראל ממחלותיהם.

ראשית פונים להציל את מי שסיכוייו גדולים

לו. ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. למדנו מכאן, שאפילו חדר חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים.

מעשה שהיה בנגיד אחד מגדולי תומכי התורה, אשר בעת

נסיעתו ויהיה לו צער גדול אם יעמוד כל הדרך, אינו מחוייב לפנות מקומו עבורו.

דף י ע"א

לתקן החשמל בבנין.

כאשר נתבקש להשלים מנין, אמר כי הוא מוכן ומזומן לכך, אלא שדרש מהם תשלום עבור שמפסיד משעות עבודתו. ולא הועילו נסיונותיהם לשכנעו שיקיים המצווה ללא תמורה.

הסתפקו המתפללים, האם רשאים לכפות על כולם להשתתף בהוצאות ולשלם לחשמלאי?

ובספר 'חשוקי חמד' למרן הגר"י זילברשטיין כתב שמותר לתת קנסות למי שלא בא להתפלל, אם כן בודאי שבדרך החיוב יהיה אפשר לגבות כסף מהמתפללים בכדי שיהיה מנין.

ובענין זה ראוי להביא מעשה שהיה עם הגאון רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, אשר עמד בפתחו של בית הכנסת לתור אחר עשירי למנין, וראה יהודי רץ במהירות ברחוב, קרא לו וביקש ממנו להשלים למנין, ענה לו היהודי כי הוא חייב למהר לסופר הגדול הממוקם בקצה השני של השכונה, כי עליו לערוך קנייה קטנה לביתו, ושם המוצרים זולים יותר.

ענה לו ר' יעקב: חזור נא לאחוריק, הנה יש כאן מכולת קטנה מעבר לכביש, קנה שם את כל מה שאתה צריך, ואני אשלם לך את ההפרש במחיר בין המכולת לסופר. עשה הנ"ל כהוראתו, ומיד לאחר מכן נכנס לבית הכנסת להשלים למנין.

לאחר התפילה, נשאר היהודי גם לשיעור שנמסר שם, ואף השלים למנין בתפילת ערבית.

לאחר מכן פנה אליו ר' יעקב עם שטר בן מאה ש, וביקש ממנו לפרוע את אשר התחייב לו. הביט בו היהודי בתמיהה ואמר לו: כבוד הרב חושב שאמכור את תפילתי עבור סכום כסף?

פנה ר' יעקב לנוכחים ואמר להם: בואו וראו כמה גדול כוחו של היצר הרע, וכיצד עושה מאתנו לעג וקלס, לפני שעה קלה לא חשב ידידנו הנעלה להתפלל תפילת מנחה, ואף דרש סכום כסף עבור כן, אך לאחר שקיים את המצוה מתגלית קומתו הגבוהה של היהודי במלא הדרתה!

לכוין לפסוקי הקדושה באמצע שימו"ע

מב. ולחושבי שמו חשב אדם לעשות מצוה מעלה עליו

והשיב הגר"ע פריד שליט"א, כי מצד דין 'והדרת פני זקן' אין כלל חיוב לתת לו את מקומו, אלא רק לקום בפניו קימה שיש בה הידור, אלא שאם הזקן ממשיך לעמוד והוא יושב, אין הקימה נחשבת קימה שיש בה הידור. מיהו במקום ששילם על

אוכלים בתוך קופסת מתכת ששהו תחת המיטה

לט. בגובתא דפרזילא. כידוע, אוכלים ששהו תחת המיטה בזמן שישנו עליה, חל עליהם רוח טומאה, ונאסרים באכילה.

יש להסתפק במקרה שהיו האוכלים בתוך קופסת שימורים או בקבוקים ממתכת, אשר כפי הנראה כאן בגמרא חותם של ברזל ועופרת מועיל כנגד המזיקים, האם גם במקרה זה, יועיל לרוח הטומאה.

ובאמת בשו"ת 'התעוררות תשובה' (ח"א סימן ר"כ) פסק על פי הגמ' כאן שמותר.

אך הגר"ע פריד השיב לנו, כי הדבר לא מועיל. והוכיח כדבריו מהגמ' (נידה יז, א), עיי"ש.

מניין מעריב באלם שמהות

מ. אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת. נפוך מאוד שעורכים מניינים במקומות פרטיים שאינם בית כנסת, כגון בלובי של בניינים במוצאי שבתות, או תפילת מעריב בשמחות, והרבה כיוצא בזה.

האם ראוי שלא לעשות כן?

והתשובה, כי בודאי ראוי שלא לעשות כן אם שייך באופן אחר, ובתוס' (ע"ז ד, ב) כתבו שתפילה שאינה בבית הכנסת - אף אם היא בציבור - אינה נשמעת.

והוסיף הגר"ע פריד, כי הדבר קל וחומר ממה שנפסק להיכנס שיעור שני פתחים ואח"כ להתפלל, והוא משום החשש שלא יפריעוהו עוברי דרכים, וא"כ בודאי כשמתפלל באופן שטרדות רבות באות מהסובב.

לשלם לאדם בכדי שייצטרף למנין

מא. אין תפילה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת. מעשה שהיה בבית הכנסת בשוב בדרום, בעת זמן תפילת מנחה היו תשעה מתפללים, וחסר העשירי להשלים המנין. אלא שבדיוק באותו הזמן עבד שם חשמלאי שעסק במלאכתו

נטל האב שני קנים וביקש ממנו את אותה הבקשה, עשה בנו כמצוותו, נטלם ושברם.

כן עשה עם שלשה קנים, וכן עם ארבעה וחמשה ויותר.

אט אט, נעשתה המלאכה קשה יותר, כי אינה דומה שבירת קנה אחד לשבירת חמשה קנים, וכאשר אחז האב עשרה קנים וביקש ממנו לשוברם, כבר לא עלה בידו לעשות כן.

או אז הרים האב את קולו ואמר לבניו: ראו בני היקרים, כשם שקנה אחד נשבר במהרה, ואילו כאשר חבר הוא עם עוד עשרה אין איש יכול לשוברו, כך הוא בבני האדם, אם תהיו פרודים ומתקוטטים ביניכם, כל רוח קלה תוכל לשובור אתכם, אך אם תהיו מאוגדים יחדיו, אין איש יכול לכם.

ובהקשר לזה הבאנו בפני הרבנים שליט"א שאלה. מעשה שהיה במשפחה אשר אביהם הלך לבית עולמו, נכסיו לא היו מרובים, והירושה אף היא היתה דלה ביותר.

לאחר שקמו משבעת ימי האבלות, קרא להם אחד מידידי אביהם ואמר להם: יודע אני כי אינכם יודעים מאומה על העושר שהותיר אביכם, כי אכן התאמץ כל ימיו להסתיר את כל הונו. אך דעו לכם, כי לפני חוליו האחרון קרא לי אביכם והעביר לי חמש מיליון ₪, ואמר לי כך:

לאחר פטירתי אסוף את בני אליך וספר להם על הירושה הגדולה שהותרתי להם, והיה באם תוך עשרים וארבע שעות יגיעו כל האחים לעמק השווה כיצד מתחלק הכסף, העבר אותו אליהם כפי שסכמו ביניהם על החלוקה, אך אם לא יגיעו כולם לעמק השווה בזה, קח את כל הכספי ותרום אותו לאגודה פלונית של ר' יהודה, העוסקת בצרכי רפואה לחולים נזקקים.

נדהמו האחים מהבשורה ששמעו, ויצאו את ביתו לדון יחדיו כיצד יחלקו את הכסף. לא עברו מספר דקות, והטונים החלו לעלות מעלה, זה טוען מגיע לי חלק גדול משלכם כי אני הוא שטפלתי בו בשנותיו האחרונות, זה טוען כנגדו טענות ע"ג טענות.

לאחר עשרים וארבע שעות שבו האחים לביתו של אותו ידד, כל אחד מלא טענות כרימון, ומנסה לשכנע מדוע רק דעתו היא הצודקת מבין כל הטענות שנשמעות בחלל.

פנה אליהם היהודי ואמר להם: המשיכו להתקוטט ככל העולם אל רוחכם, אך דעו כי לא חמשה מיליון הותיר אביכם, ואף לא אגורה אחת שחוקה! וכל זה עשיתי רק בכדי ללמד אתכם את כוחה העצום של המחלוקת, שמוכנים אתם

הכתוב כאילו עשאה. אחד הדינים שמצינו בהם כי המחשבה מקבלת בחינה מסויימת של דיבור, הוא הדין שכאשר מתפלל אדם תפילה של לחש, והקהל אומר קודשה של חזרת הש"ץ, עליו להמתין ולכוון את פירוש מילות הקדושה, ונחשב לו כאילו אמר.

יש לשאול, הרי אם מחשבה זו חשובה כדיבור, הרי זה הפסק בתפילה, ואם אינה חשובה כדיבור, מה ערך יש לה?

ואמר בזה הרוגוצ'ובער, כי גדר הדבר הוא שלגבי מה שהוא רוצה לצאת במחשבתו ידי אמירת 'קדושה', הרי זו מחשבה טובה שמצטרפת למעשה, אך לגבי ההפסק בתפילה נחשבת כמחשבה רעה שאין הקב"ה מצרפה למעשה, ולכך חשיב כאילו לא הפסיק.

והגר"ע פריד השיב, כי לעולם שומע כעונה נחשב כדיבור, ואין זה מטעם מה שאמרו שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה. אלא שאין זה השוב כהפסק, משום שזהו שבחו של מקום, ולפיכך התירו את הדבר באמצע התפילה, באופן שאינו דיבור ממש.

הרבצת תורה על הטבון איכות הלימוד

מג. אפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו. נשאלו הרבנים שליט"א שאלה דלהלן: אברך תלמיד חכם העוסק בתורה ברוב שעות יומו, והנה פנו אליו והציעו לו למסור שיעורים לתלמידים. אמנם הדבר גדול - הרבצת תורה, אך חשש שהדבר יגזול ממנו את איכות הלימוד לה הוא זוכה כיום כאשר לומד לבדו.

כיצד יורו לו לנהוג?

והשיב הגר"ע פריד, כי אם כבר למד תורה הרבה מצוה עליו ללמד לאחרים, וכמבואר בגמ' (סנהדרין צא, ב) חומר מי שמונע הלכה מפי תלמיד. ועוד אמרו (סוכה מט, ב) כי תורה ללמדה זו היא תורה של חסד, ותורה שלא ללמד אינהקורה של חסד.

ערכה של האחדות במשפחה

מד. ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם. מעשה שהיה ביהודי ששכב על ערש דווי, והתאספו סביבו כל בניו להיפרד ממנו. קרא לבניו וביקש מהם לאסוף מהחצר קני-סוף, עשו כמצוותו והביאו לחדרו את הקנים הללו.

נטל אחד מהם וביקש מבנו הגדול: טול נא קנה זה, וחצה אותו לשני חלקים. נטלו בידו ובאצבעו הקטנה שבר אותו.

בפיך כי יש בידך את הסכום הנ"ל והוא מיועד להגיע לאגודתי.

האם צודק ר' יהודה בטענתו?

והשיב הגר"ע פריד כי הודאה זו אינה מחייבתו, וכמבואר בשו"ע (חושן משפט סימן פ"א) שיש אופנים שיכול לומר משטה הייתי בך, וזה נכלל באחד מאלו.

ד ר ע " ב

כשם שהוא חשב תחילה שזה חילול שבת, מן הסתם יש עוד אחרים שיחשבו כך, ואם כן הרי זה חילול ה'.

ויש ללמוד מכאן, שאין לתלמים חכם לחשוש מ'מה יאמרו' אלו אשר אינם יודעים את הדין, אדרבה, ילמדו ויווכחו בטעותם.

ויש להביא מעשה מעניין בענין זה, בחיפה היה אחד מגדולי הרבנים - הגאון רבי חונא טורצ'ין זצ"ל, הוא סיפר לי שבאחת השבתות כאשר טייל ברחובות העיר, ראה כיצד יהודי חופשי מנקר וחורש את חצרו בעצם יום השבת. עצר הרב והוכיחו על מעשיו.

ענה לו היהודי, או שהרב ימשיך הלאה בדרכו, או שאוכיח כעת קבל עם כי הרב עצמו גם הוא חילול שבת.

אמר לו ר' חונא, אמור נא לי אימתי חיללתי שבת, ואם צדק בדבריך מיד אעשה תשובה.

ענה לו היהודי ואמר לו: לפני מספר שבועות החמנתי לסעוד בביתך סעודה שלישית, ובאמצע הסעודה נגמרו כל החלות שהוכנו לכבוד שבת, הלכת למטבח והבאת פרוסות לחם לשולחן. וכי זה אינו חילול שבת, לאכול לחם פרוס ביום השבת?...

וכיון שבר' חונא עסקינן, נביא עוד סיפור מעניין שארע עמו. היה זה כאשר הקהילה החרדית בחיפה הוצרכה בדחיפות לתקציב עבור שיפוץ המקווה בעיר, נכנס הרב למשרד הממשלתי העוסק בכך, וביקש מהפקיד לאשר את התקציב לזה.

ענה לו הפקיד המפאיני'ק, בתקופה זו אין לנו יכולת לאשר כל תקציב, אלא רק דברים דחופים באמת, ולא כעין סיפור זה אשר אינו נחוץ.

להפסיד את כל כספכם מכוחה.

יצאו האחים בבוש פנים, ובאכזבה גדולה, וסיפרו את המעשה הזה לידידיהם.

מפה לאחזן עבר הסיפור והתפרסם, והגיע לאזניו של ר' יהודה, בעל האגודה הנזכרת. כאשר שמע כן, החיש צעדיו לביתו של אותו יהודי ואמר לו: ראה, אינני יודע האם נהגת כראוי במעשיך או לא, אך בעלילה זו התחייבת לי חמשה מיליון שקלים, שהלא הודאת בעל דין כמאה עדים, ואתה הודית

מקומו של זקן טעבר לבית אבות

מה. כל הרגיל לבוא לבית הכנסת. מעשה שהיה בבית הכנסת המרכזי באחת השכונות בירושלים, אחד מזקני המתפללים אשר נחלש מאוד, עזב את ביתו ועבר להתגורר בבית אבות בשכונה אחרת. לאחר תקופה, חל שיפור במצבו, והיה ביכולתו לשוב לביתו כבימים ימימה. כאשר נכנס לבית הכנסת ראה כי אחד מהמתפללים תפס לו את מקומו הקבוע, בטענה כי כאשר הלך לבית אבות כבר הפסיד את מקומו, וכעת עליו לתור אחר מקום פנוי אחר ולישב בו.

נשאלה השאלה בפני הרבנים שליט"א: עם מי הצדק?

והשיב הגר"ע פריד, כי מצד הדין הדבר תלוי בדעת הגברים ועל פיהם יקבע הדין, אלא שודאי ראוי ונכון לתת לזקן את מקומו שהורגל בו.

כיצד יתכן שימותר לפסוע פסיעה גסה ביציאה מבית הכנסת

מו. היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה. אחודה נא חידה! היתכן שיהא מצוה לפסוע פסיעה גסה ביציאה מבית הכנסת?

תשובה

בספר בית יוסף על ברכות כתב שמותר לצאת מבית הכנסת לבית המדרש בפסיעה גסה, כי בכי האי גוונא אין זה זלזול בתפילה.

ולכאורה לפי דבריו יהיה מותר לעשות כן כאשר יוצא מהתפילה לעבר ה'כולל'.

'מה יאמרו...'

מז. אמר רבי זירא מריש כי הוה חזינא וכו'. יש לשאול, מדוע לאחר שלמד רבי זירא את ההלכה הזו החל לרוץ, הרי

הראשונות ורק לאחר מכן להסכים. ומעתה יש לשאול כיצד היא ההנהגה הראויה כאשר הגבאי אינו יודע את ההלכה הזו, ואם יסרב מיד יניחנו לנפשו, האם גם בכה"ג צריך לסרב.

והתשובה שקבלנו מהרבנים שליט"א, לגבי הניחום אבלים בודאי שמצוה עליו להשמיע את דבריו ולעשות נחת רוח לאבלים ולנפטר.

ואילו לגבי השאלה השניה, עליו ללמד את הגבאי את ההלכה הזו, ואז לסרב.

צדקה לנוקב שיגרמה לו נזק

מט. אגרא דתעניתא צדקה. מעשה שהיה בגבאי צדקה גדול, אשר העביר סכום כסף רב לאחד מנזקקי קהילתו, למחרת בא אליו המקבל והודה לו על הנתניה, אך טענתו בפיו: בדיוק היום בדקו בביטוח לאומי האם אני זכאי לקצבה כל שהיא, אשר קבלתיה עקב מחסורי, ולאחר שראו את ההכנסה הגדולה הזו בטלו לי את הקצבה.

הניח גבאי את שאלתו על שולחן הרבנים שליט"א, ראשית האם קיים מצוה בנתניה זו, שהתברר למפרע שהזיקה מרובה על תועלתה. ועוד שאל, האם נחשב הדבר כגרמא בניזיקין שחייב דיני שמים, מאחר שהנזק אינו דבר נדיר, שהרי פעמים ובודקים לגבי משכנתא מיסים או ביטוחים וכדו', ואולי היה מוטל עליו לברר אצל המקבל האם נח לו לקבל בעת הזו את הכסף?

והשיב הגר"ע פריד, שלגבי מצות צדקה, קיים הגבאי מצוה זו ללא פגם, ובודאי שאינו חייב לשלם על הנזק שנגרם לעני מחמת כן, כיון שזה ברור שאין זה יותר מגרמא, ואף בגרמא אמרו שאינו חייב דיני שמים אלא בנתכוון להזיק (כן כתב המאירי בבא קמא נו, א. ובחזו"א ב"ק סימן ה הכריע כן להדיא), וכאן שנתכוון להועיל לו ולהעניק לו מתת צדקה, פשוט שפטור.

לפגוע באחד כדי להגן על חברו

נ. כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנים. מעשה שהיה בסעודת חג שערכה קהילה באחד מערי הצפון, כאשר במהלך הסעודה התגלע ויכוח עז בין שני משתתפים, והחל אחד מהם להרים קולו ולבייש את חברו ברבים.

אחד הנוכחים אשר חזה במחזה, נכמרו רחמיו על חברו היושב בבושט פנים למול קיתונו של הפוגע, והחל להרים קולו כנגד הפוגע וביישו מנה אחת אפיים.

לאחר מעשה, ביקש לשאול את הרבנים שליט"א, האם נהג

ר' חונא אשר היה חניך נובהרדוק, לא התבלבל לרגע, קם ועשה מעשה. נטל את מגבעתו הרבנית והניחה על ראשו של הפקיד, הפשיט עצמו מחלוקו הרבני והניחו על כתפיו של הפקיד, ואמר לו: עזוב נא את מקומך המכובד כאן על יד השולחן, וצעד לך לעבר ראש התור המשתרך לפני הכניסה לחדרך, וראה כיצד כולם מפנים את תורם בעבורך, בחושבת לפי בגדיך כי רב גדול הינך. וכך כנס כאן אל חדר זה, ואהיה אני הפקיד תחתך, ותראה כי לא אאזור אומץ לסרב לבקשתך, אלא אחתום מיד על כל אשר תדרוש ממני. עכשיו עשה גם אתה כן, וכבד אותי לפי מעמדי, וחתום נא על אישור התקציב.

סיים הרב טורצ'ין את סיפורו ואמר: החושבים אתם שלא חתם?...

גבאי שלא יודע את ההלכה

מח. אגרא דבי טמיא שתיקותא. למדה תורה כיצד צריכה להיות ההנהגה בבואנו לנחם אבלים המתאבלים על מות יקיריהם, שההנהגה הנכונה היא לשתוק ולתת להם את זכות הדיבור ראשונה.

התבקשו לשאול את הרבנים שליט"א, במקרה שהאבלים כולם עמי הארצות ואינם יודעים ומבינים לדבר דברים שהם לטובתו של מת, ורצונו לנחמם ולומר כמה דברי חיזור לעוררם ולעשות נחת רוח לנפטר, האם גם במקרה כזה מוטב לו לשתוק?

והשיב הגר"ע פריד, שבראב"ן (סימן קל) כתב כי דברי הגמ' כאן "אגרא דבי טמיא שתיקותא" לא קאי כלל על המנחמים אלא על האבלים, שמצוה עליהם לקבל דין שמים באהבה ולא להרהר אחר מידותיו ית'. ודימה זה למה שאמרו בגמ' (זבחים קטו, ב) על אהרן שנאמר עליו "וידום אהרן", ואמרו "כיון שידע אהרן שבניו ידועי מקום הם שתק וקיבל שכר שנאמר וידום אהרן, וכן בדוד הוא אומר 'דום לה' והתחולל לו' אף על פי שמפיל לך חללים חללים את שתוק, וכן בשלמה הוא אומר 'עת לחשות ועת לדבר, פעמים שאדם שותק ומקבל שכר על השתיקה, פעמים מדבר ומקבל שכר על הדיבור".

ולפי דבריו בודאי שעל המנחמים לומד דברי חזוק, ואדרבה בדבריהם יסייעו לאבלים לקבל עליהם דין שמים באהבה.

אבל להביאור האחר שהוא דין על המנחמים, שלא ידברו לפני שהאבלים פותחים תחילה, יש להסתפק בזה.

וכן מענין לענין באותו ענין, הלא הלכה פסוקה היא כאשר מבקשים מהמתפלל לגשת לפני העמוד, עליו לסרב בפעמים

מה נחשב 'סעודת חתן'?

נא. כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו. שאלנו את הרבנים שליט"א, האם סעודת חתן הכוונה רק לסעודה שהחתן עבד עליה להכינה, או לכל סעודה המיועדת עבור החתן. ואולי בזה יתיישב מה שמקשים העולם מדוע מנהגינו הוא שצד הכלה טורח בכל ענייני החתונה, הרי בגמרא (כתובות ב.) כתוב "שיהיה החתן טורח בסעודה", הרי מבואר שעול זה מוטל על צד החתן. ואם נאמר שרק באופן שהחתן מכין את הסעודה יש לסעודה שם של 'סעודת חתן', אולי חששו ישראל שמא יהיו המשתתפים בכלל "הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו", ולכן קבלו על עצמם שיהיה כל עול הסעודה מוטל על צד הכלה.

והשיב הגר"ע פריד כי כך הוא האמת, ש'סעודת חתן' אינה אלא באופן שהחתן הכינב. ובספר 'טעמי המנהגים' אכן הביא זה כטעם למה שנהגו שעול סעודת החתונה הוא על צד הכלה, וכמו שכתבנו כאן.

ד ר ז ע " א

בסוגיא זו, אולי ראש הישיבה יוכל לתת מענה לשאלותי. ואותו ראש ישיבה, אשר היה עסוק במסכת אחרת, לא ידע להשיב לו כהוגן. ויצא עם תרומה זעומה.

בצאתו את הבית, פגש ידיד אחד האוסף גם הוא צדקה עבור ישיבתו. אמר לו: שמע לעצתי ושנן היטב סוגיא פלונית, כך תקבל ממנו ממון רב יותר. עשה כעצתו, ואכן כאשר נכנס לביתו של הגביר, ידע להרצות בפניו באופן ברור ורהוט את כל נבכי הסוגיא.

הצ'ק היה בהתאם, בן כמה עשרות אלפי דולרים.

ובשובו ארצה, שטח בפני הרבנים שליט"א את הרהורי ליבו, שמא יש במעשיו פגם של גניבת דעת.

זיווג שני לאחר תחיית המתים

נד. אלכה ואשובה אל אישי הראשון. יש להסתפק, אשה שהתאלמנה מבעלה, ונישאה שוב בזיווג שני לאיש אחר. כאשר יקומו שניהם לעתיד לבוא, לאיזה מהם תשוב.

כהוגן במעשיו שהציל את חבריו מפגיעה ע"י שפגע באחר?

וראוי לנו להביא בענין זה את מה שאמר מרן רה"י הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, כי חמישים שנה לא נפגע מעולם מאיש!

זו היא עבודת חיים, שיעמיד אדם את עצמו במצב שלא יחשוב כלל מה אומרים עליו חבריו, וממילא לא יפגע כאשר יפגעו בו. וכפי שענה יהודי אחד אשר זכה להצליח בכל מעשה ידיו, ושאלו אותו ידידיו מהיכן בא כוחך הגדול לקצור פירות כה רבים ממעשיך?

ענה ואמר: ביום היכנסי לעול תורה ומצוות קבלתי על עצמי שתי קבלות חזקות, הראשונה - לא לפגוע באיש, והשניה - לא להיפגע מאיש. הוסיף ואמר, אם נתבונן נראה כי רוב בני האדם עסוקים כמעט כל יומם באחרים, מה ההוא אמר עלי ומה ההוא חושב עלי, ובאם יגיע האדם להחלטה שהוא עושה רצון קונו ואינו שת אל לבו את אשר יאמרו עליו, יהיו חיו מאושרים בכפל כפליים. זה סוד הצלחתי.

לזמר על תלמידי חכמים פסוקים שנאמרו על הקב"ה

נב. תניא א"ר ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי וכו'. בשנים האחרונות נהגו ישראל לזמר פסוקים שנאמרו על הקב"ה, ולייחסם לתלמידי חכמים, וכגון "ימים על ימי מלך תוסיף", שהוא מקרא המכוון על מלכו של עולם, וכן עוד הרבה. ובאחת החתונות, כאשר נכנס ראש הישיבה לאולם, פצחה התזמורת במנגינה של המילים הללו "פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת", כאומר - ראש ישיבה זה כקודש הקדשים הוא.

שאלנו את הרבנים שליט"א, האם מנהג ראוי הוא זה?

והשיבו לנו, כי יתכן והדבר ראוי מחמת מה שדרשו ז"ל על הפסוק "ואהבת את ה' אלוקיך" לרבות תלמידי חכמים, ואם כן לאחר שהתורה עשתה הקבלה בין קודשא בריך הוא לבין מי שדבק בו ע"י התורה, יתכן ואין מניעה לזה.

גניבת דעתו של הגביר

נג. יודע לכוין אותה שעה. מעשה שהיה בראש ישיבה אחד, אשר הסתובב בבתי נגידיים בארצות הברית לאסוף כסף עבור ישיבתו, כאשר הגיע לאחד הגבירים, אמר לו: בדיוק ברגע זה עוסק אני בסוגיא פלונית במסכת בכורות, וקושיות רבות יש לי

